

HELSINGIN YLIOPISTO

Muurinmurtaja

Tyyne Leivo-Larsson: Suomen
ensimmäinen naissuurlähettiläs
Oslossa 1958-1965

Minna Aitola
Pro gradu -tutkielma
Humanistinen tiedekunta
Suomen ja pohjoismaiden historia
Helsingin yliopisto
7.5 2019

Tyyne Leivo-Larsson Urd-lehden kannessa 22.11.1958. Kuvaaja tuntematon.

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Humanistinen tiedekunta		Laitos – Institution – Department Filosofian, historian ja taiteiden tutkimuksen osasto	
Tekijä – Författare – Author Minna Aitola			
Työn nimi – Arbetets titel – Title Muurinmurtaja—Tyyne Leivo-Larsson: Suomen ensimmäinen naissuurlähettiläs Oslossa 1958-1965			
Oppiaine – Läroämne – Subject Suomen ja Pohjoismaiden historia			
Työn laji – Arbetets art – Level pro gradu -tutkielma	Aika – Datum – Month and year Toukokuu 2019	Sivumäärä– Sidoantal – Number of pages 67	
Tiivistelmä – Referat – Abstract			
<p>Tutkielmani käsittelee Tyyne Leivo-Larssonin (1902-1977) suurlähettiläsuraa Oslossa vuosina 1958-1965. Hän oli ensimmäinen suomalainen nainen, joka nimitettiin suurlähettilääksi. Leivo-Larsson oli tehnyt mittavan uran sosialidemokraattisena poliitikkona ja ministerinä ennen diplomaattiuraa.</p> <p>Tutkielma on elämäkerrallinen uraelämäkerta. Tutkimus lähestyy Leivo-Larssonin diplomaattiuraa seuraavista kysymyksistä käsin: millaisissa olosuhteissa hänen nimittämisensä tapahtui, millainen hän oli suurlähettiläänä, millaisia erityispiirteitä hän koki naisena diplomaattiyhteisössä sekä kuinka hänen suurlähettiläskauttaan käsiteltiin lehdistössä? Tutkimuksen pääasiallisena aineistona on kaksi Leivo-Larssonin omaa arkistoa sekä ulkoministeriön arkisto, Suomen ulkoasianhallinnon alan historiateoksia sekä suomalaisia ja norjalaisia sanoma- ja aikakauslehtiä.</p> <p>Leivo-Larssonin nimitys suurlähettilääksi oli poliittinen eli Leivo-Larsson ei ollut virkasuhteessa ulkoministeriöön, vaan hänet nimitettiin diplomaatiksi poliittisten ansioidensa perusteella. Nimityksen poliittisuus sekä se, että nainen nimitettiin ensimmäistä kertaa Suomen historiassa suurlähettilääksi herätti vastarintaa ulkoministeriössä.</p> <p>Tutkimus tuo esiin Leivo-Larssonin suurlähettiläsuran arkea ja haasteita. Haasteita suurlähettiläälle aiheutti niin suhteet alaisiin kuin ulkoministeriön virkamiestenkin kanssa työskentely. Vahva poliittinen menneisyys kuitenkin helpotti henkilökohtaisia suhteita niin Suomen kuin Norjankin poliittiseen johtoon. Leivo-Larssonin osaamista naisena epäiltiin kylmän sodan aikaisessa jännitteisessä ulkopoliitikassa. Hän kuitenkin selvisi suurlähettiläänä hyvin niin ulko- kuin turvallisuuspolitiikankin parissa.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords elämäkerrat, poliitikot, diplomaatit, suurlähettiläät, naishistoria, työväenhistoria, ulkoasiainhallinto			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Keskuskampuksen kirjasto			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

Sisällysluettelo

1. Johdanto	2
1.1 Tutkimuksen tausta	2
1.2 Tutkimuskysymykset, tutkimusaiheen rajaus sekä tutkimuksen lähdeaineiston esittely	4
1.3 Metodit	6
2. Tyyne Leivo-Larssonin matka työläisperheen tyttärestä suurnaiseksi.....	13
2.1 Tyyne Leivo-Larssonin elämä ennen Osloa.....	13
2.2 Tyyne Leivo-Larsson: kansainvälinen naisasianainen ja vasemmistolainen uraohjus	20
3. Pääministerin sijaisen Tyyne Leivo-Larssonin nimitys suurlähettilääksi Norjaan.....	24
3.1 Yllätys vai ei?.....	24
3.2 Kaksi kandidaattia suurlähettilääksi Osloon	28
4. Alkutaival suurlähettiläänä Oslossa.....	36
4.1 Henkilöstöhallinnoinnin haasteita	36
4.2 Rouva suurlähettiläs pistää paikat kuntoon.....	39
4.3 Diplomaattina diplomaattien joukossa	42
5. Rouva suurlähettiläs lehtien palstoilla	51
5.1 Uutisointi Suomen ensimmäisestä naissuurlähettiläästä.....	51
5.2 Miten naisdiplomaatteja kuvattiin lehdistössä?	53
6. Johtopäätökset.....	58
6.1 Muurinmurtaja.....	58
Lähteet ja kirjallisuus	63

1. Johdanto

1.1 Tutkimuksen tausta

Sanotaan että kun suurlähettiläs sanoo kyllä, hän tarkoittaa ehkä, ja jos hän sanoo ehkä, hän sanoo ei, mutta hän ei koskaan sano ei, jos on oikea suurlähettiläs. Nainen taas sanoo ehkä, kun hän tarkoittaa kyllä, ja kun hän sanoo ehkä, hän tarkoittaa ei, mutta jos hän sanoo kyllä, hän ei ole oikea nainen. Kun minulle kerrottiin tätä juttua, väitin siinä suhteessa olevani paremmassa asemassa kuin miespuoliset virkatoverini että voin sanoa sekä kyllä että ei, koska kukaan ei voi olla varma, vastaanko naisena vai suurlähettiläänä. Kun minulla lisäksi on vähän suonenvetoa toisessa silmäkulmassani, sekaannus yhä pahenee.¹

Tässä tutkielmassa käsittelen suurlähettiläs Tyyne Leivo-Larssonin (1902-1977) diplomaattiuraa vuosina 1958-1965. Tyyne Leivo-Larsson oli aikansa merkittävimpiä naispoliitikoita, mutta ennen kaikkea aikansa merkittävän naissuurlähettiläs avatessaan ovet naisten korkea-arvoisille diplomaatturille. Hänen nimityksensä virkaan oli poliittinen eli hän ei ollut virkasuhteessa ulkoministeriöön toisin kuin karriääridiplomaatit ovat. Karriääridiplomaatit ovat valtion virkamiehiä, jotka toimivat diplomaatteina. He muodostavat selkeän enemmistön diplomaateista. Tutkimus lähestyy Leivo-Larssonin suurlähettiläskautta suhteessa naisten muuttuvaan yhteiskunnalliseen asemaan 1900-luvun alussa ja puolivälissä. Ennen nimitystään Suomen ensimmäiseksi naissuurlähettilääksi Leivo-Larsson tuli tunnetuksi pitkäaikaisena sosiaaliministerinä sekä vahvana naisasianaisena. Köyhän kivimiehen tyttärestä tuli ensimmäinen hallitusta johtanut nainen Suomessa hänen toimiessaan pääministerin sijaisena sekä ensimmäinen suomalainen naissuurlähettiläs.

¹ Leivo-Larsson (1970), 159.

Leivo-Larsson nimitettiin täysin miesvaltaiselle alalle ulko- ja turvallisuuspolitiikan keskiöön. Suomalainen diplomaattikunta koostui vain akateemiseen, poliittiseen tai taloudelliseen eliittiin kuuluvista miehistä. 1950-luvulle saakka vain miehiä oli ollut diplomaattisissa tehtävissä. Kelpoisuusasetuksista se ei johtunut, vaan naisia ei vain valittu hakijoiden joukosta. Ensimmäinen diplomaattiseen virkasuhteeseen valittu nainen oli varatuomari Terttu Apala 1.9.1950.² Hän ei kuitenkaan edennyt urallaan. Timo Soikkanen kirjoittaa ulkoasiainhallinnon historiassa, että ”(1950-luvulla) alalle tulivat myös ensimmäiset naiset, joskin nämä uskalikot saivat kokea miesvaltaisen ympäristön vieroksuntaa”.³ Tyyne Leivo-Larsson taas edusti jotain päinvastaista kuin mitä diplomaatit yleensä edustivat. Hän oli entinen punakaartilainen, köyhän työmiehen tytär, pitkäaikainen sosialidemokraatti sekä voimakastahtoinen naisasianainen. Häneltä puuttui myös kelpoisuusvaatimuksen mukainen koulutus.⁴ Tyyne Leivo-Larsson rikkoi niitä normeja ja odotuksia, joita 1900-luvun alkupuolella syntyneet naiset kohtasivat, niin omasta luokkataustastaan käsin kuin laajemmassakin mielessä naispioneerina. Itse hän käytti itsestään termiä “muurinmurtaja”.⁵

1950-luvulla tulivat ensimmäiset naiset ulkoasiainhallinnon palvelukseen diplomaateiksi ja jo saman vuosikymmenen lopulla saatiinkin myös ensimmäinen nainen suurlähettilääksi. Tyyne Leivo-Larsson nimitettiin suurlähettilääksi Osloon ja lähettilääksi Islantiin loppuvuodesta 1958. Nimitystä oli spekuloitu pitkään, mutta lopulta nimitys oli Leivo-Larssonin lyhyen pääministerin sijaisen uran jälkeen yllätys monelle, myös väitetysti hänelle itselleen. Tutkimus rajautuu vuosiin 1958-1965, jolloin Leivo-Larsson toimi suurlähettiläänä Norjassa sekä samalla ensin lähettiläänä ja sittemmin myös suurlähettiläänä Islannissa.

² Ulkoasiainhallinnon matrikkeli 1918-1993, s 60-61.

³ Soikkanen (2003), s.27.

⁴ Näitä oli muun muassa lainopin kandidaatin tutkinto tai valtio- opin tai filosofian kandidaatin tutkinnot. Lähde: Liite Valtioneuvoston esittelylistassa 31.7.1958, UMA 5 F Leivo-Larsson, Tyyne.

⁵ Leivo-Larsson, s.170.

1.2 Tutkimuskysymykset, tutkimusaiheen raja- ja tutkimuksen lähdeaineiston esittely

Selvitän tutkielmassa, millaisissa olosuhteissa Tyyne Leivo-Larsson nimitettiin suurlähettilääksi, millainen hänen elinpiirinsä oli ja kuinka hän toimi suurlähettiläänä? Keskeisin tutkimuskysymykseni on: miten Tyyne Leivo-Larssonin suurlähettiläskausi sujui? Tutkimusta tukevia kysymyksiä on: miten naisiin suhtauduttiin diplomaattipiireissä sekä millaista julkista keskustelua Tyyne Leivo-Larssonin ura suurlähettiläänä herätti? Julkisella keskustelulla tarkoitetaan tässä yhteydessä niin aikakausi- kuin päivälehtien artikkeleita sekä avointa poliittista keskustelua, joka on dokumentoitu tavalla tai toisella. Pääpaino on henkilöhistoriassa: Tyyne Leivo-Larssonin suurlähettiläskaudessa sekä laajemmin naisena olemisen haasteissa 1950- ja 1960-lukujen vaihteessa korkea-arvoisessa asemassa naisena miesten hallitsemalla diplomatian kentällä.

Tyyne Leivo-Larssonista on tehty yksi aiempi opinnäytetyö. Se on Henna Jouhkin pro gradu vuodelta 2007 *Naisen on vastuu: Tyyne Leivo-Larssonin poliittinen toiminta vuoteen 1958*.⁶ Kyseinen tutkielma on tehty Suomen ja Pohjoismaiden historian oppiaineessa. Varsin laaja 180-sivuinen teos käsittelee Leivo-Larssonin poliittista uraan ennen Osloon lähtöä. Tyyne Leivo-Larsson oli ennen muuta sosialidemokraattinen⁷ poliitikko. Juuri poliitikkona hän saavutti uransa kirkkaimmat hetket. Hän oli pitkäaikainen kunnanvaltuutettu Helsingissä, kansanedustaja ja ministeri. Suurimmat poliittiset saavutukset olivat toimi pitkäaikaisena sosiaaliministerinä sekä tilaisuus toimia ensimmäisenä pohjoismaisena naisena pääministerin sijaisena ja johtaa hallitusta vuonna 1958. Leimaavaa Leivo-Larssonin ajamalle politiikalle oli naisten, etenkin työläisäitien, aseman parantaminen.

Tämä kyseessä oleva tutkimus taas käsittelee aikaa suurlähettiläänä vuodesta 1958 eteenpäin. Täten oma tutkielmani sekä uutta tutkimusta että eräänlainen jatkumo edeltävään, Henna Jouhkin, tutkimukseen nähden.

⁶ Jouhki, Henna (2007).

⁷ Hän kerkesi myös olla kommunisti, sekä TPSL:ssä. Sosialidemokraattien hajaantuessa Väinö Tannerin tullessa puolueen johtoon 1957, hän edusti niin sanottuja ”skogilaisia” tai ”ryhmää 94”.

Tärkeimpiä arkistolähteitä ovat Työväen Arkisto, jossa on laajin Tyyne Leivo-Larssonin arkisto, toinen Tyyne Leivo-Larssonin arkisto sijaitsee Kansallisarkistossa. Muita aiheen kannalta merkittäviä arkistoja ovat olleet Urho Kekkosen arkisto ja ulkoministeriön arkisto. Arkistomateriaalien kanssa oli pakko käyttää tiukkaa rajausta, sillä niistä löytyi materiaalia hyllymetreittäin. Kansioissa oli niin astrologisia karttoja, neliapiloita kuin päivällismenuita virallisemman materiaalin joukossa. Tässä tutkimuksessa oleellisia aineistoja ovat olleet kirjeenvaihto niin ystävien kuin Suomen poliittisen johdon parissa, nimitysasiakirjat sekä suurlähettilään raportit ulkoministeriön suuntaan.

Tutkimuskirjallisuus koostuu pääosin erilaisista historiateoksista. Kolmiosainen ulkoasiainhallinnon historia⁸ on auttanut hahmottamaan ulkoasiainhallinnon historiallista kehittymistä 1900-luvulla. Teos *Naiset eduskunnassa* toimi tukena naisten yhteiskunnallisen aseman nousun käsittelyssä. Samoin *Sukupuolen politiikka, Naisten äänioikeuden 100 vuotta Suomessa* vahvisti ymmärrystä naisten aseman muutoksista 1900-luvun aikana.

Arto Mansalan toimittamassa teoksessa *Suomalainen diplomaatti* löytyy muutaman kymmenen sivun mittainen henkilökuva Tyyne Leivo-Larssonista. Pienelämäkerran on kirjoittanut suurlähettiläs Ralf Friberg⁹. Friberg on tehnyt mittavan työn kappaleen parissa ja se onkin lähes ainoa Tyyne Leivo-Larssonin suurlähettiläsuraa koskeva kirjoitus. Hän ei merkinnyt lähteitä, mutta törmäsin moniin samoihin lähteisiin, joihin hän tekstissään viittasi epäsuorasti. Paikoitellen Fribergin kieli oli hieman värittyä, mutta kaiken kaikkiaan tästä kirjoituksesta oli suurin apu itselleni.

Ulkoministeriön historioitsija Jussi Pekkarinen on kirjoittanut teoksen:

*Kuninkaallisen tammen suojassa: Oslon suurlähetystön historia*¹⁰, josta löytyi myös

⁸ Nevakivi, Jukka (1988), *Ulkoasiainhallinnon historia 1, 1918-1956*.

Soikkanen, Timo (2003), *Presidentin ministeriö: Ulkoasiainhallinto ja ulkopoliitiikan hoito Kekkosen kaudella, I. osa 1956—1969*.

Soikkanen, Timo (2008), *Presidentin ministeriö: Ulkoasiainhallinto ja ulkopoliitiikan hoito Kekkosen kaudella II. osa. Uudistumisen, konfliktien ja suurten saavutusten vuosikymmen 1970–1981*.

⁹ Ralf Friberg (s.1936) on suomenruotsalainen toimittaja, suurlähettiläs ja entinen sosialidemokraattinen kansanedustaja.

¹⁰ Pekkarinen (2014).

tietoa Tyyne Leivo-Larssonista. Teos oli myös hyvä Norjan politiikan taustoittamisen suhteen.

Tyyne Leivo-Larsson on itse kirjoittanut muistelmateoksen *Elämässä tapaa ja tapahtuu* vuonna 1975 eläkepäivillään. Teos on nimeensä viitaten kaksiosainen: tapaa osa koostuu lyhyistä henkilökuvista. Siinä hän muistelee naisia, jotka ovat tavalla tai toisella tehneet häneen lähtemättömän vaikutuksen. Tapahtuu-osiossa, hän muistelee mieleenpainuvia sattumuksia elämänsä varrelta. Juuri jälkimmäinen osio on tutkimukseni kannalta hedelmällisin. Hän ei kirjoittanut omia muistelmiaan, koska ei pitänyt itseään riittävän mielenkiintoisena henkilönä. Hän on kirjoittanut myös teoksen *Mitä sanotaan samapalkkaisuudesta*, mutta se ei ole keskeinen tutkimuksen kannalta.

Aihe rajautui Tyyne Leivo-Larssonin suurlähettiläskauteen, sillä hän oli ensimmäinen nainen suurlähettiläänä.

1.3 Metodit

Elämäkerta on tapa muistaa, tapa hahmotella ihmisen inhimillistä tapaa olla, niin suhteessa itseensä kuin muihin ja ympäristöönsä. Se millaisen suhteen nämä eri puolet kussakin elämäkerrassa saavat riippuu kirjoittajasta ja toki myös kohteesta, niistä valinnoista, joita elämäkerran kirjoittaja tekee kirjoittaessaan elämää.¹¹

Tämä tutkimus noudattaa historiankirjoittamisen metodeja: lähdekritiikkiä sekä lähteiden ja tutkimuksen välistä vuoropuhelua. Lähteistä käsin muodostuu uskottava ja perusteltu kuva Tyyne Leivo-Larssonin diplomaattiurasta. Tutkimukseni on rajallinen elämäkerta: uraelämäkerta. Tutkin täällä kerran eläneen naisen uraelämää. Tutkimukseni kattaa vain osan Tyyne Leivo-Larssonin elämästä ja rajoittuu hänen uraansa suurlähettiläänä eli seitsemän vuoden kauteen.

Elämäkerta sana tulee kreikan sanoista *bios* (elämä) ja *grafein* (kirjoittaminen). *Biografia* (elämäkerta) on siitä leimallinen kirjallisuuden ja historiankirjoituksen muoto, että siinä jokin toinen henkilö (jolla tuskin on osaa tai arpaa kirjoitettavan

¹¹ Leskelä-Kärki (2017), s.9.

kohteen elämän kanssa) kirjoittaa toisen henkilön elämästä. *Maarit Leskelä-Kärki* kuvaa biografiaa tieteen ja taiteen lajina niin, että se on “liikkumista erilaisilla kirjoittamisen rajapinnoilla, fiktiivisen, esseistisen ja tieteellisen (kirjoittamisen) maastoissa.”¹² Elämäkertakirjallisuus kuten se nykyään käsitetään, on syntynyt modernisoituvan 1700-luvun aikana.¹³ Eva Österberg on luokitellut elämäkertakirjallisuudelle neljä eri ryhmää: *elämäntyöbiografiat*, joissa keskitytään työelämään ja uraan, *psykologiset biografiat*, jossa yksilön toiminnalle ja elämälle haetaan selityksiä lapsuudesta pohjana koko elämänkaarelle, *eksistentiaaliset biografiat* taas etsivät yksilön elämän ydintä ja *kollektiivibiografiat*, joissa kerronnan kohde esitetään osana jotakin laajempaa ryhmää.¹⁴ Tyyne Leivo-Larssonia lähestytään tässä tutkielmassa pääosin elämäntyöbiografian kautta. Taustoittamisen vuoksi olen kirjoittanut kuitenkin myös tiivistetyn elämäkerran Leivo-Larssonin elämän vaiheista omana kappaleenaan.

Elämäkertakirjallisuudessa miehet ovat usein pääroolissa. Alaa ovat dominoineet miehet, jotka kirjoittavat miehistä. Esimerkiksi Mannerheimista ja Kekkoesta löytyy valtavat määrät elämäkertoja, mutta suurnaishistoriaa on kirjoitettu huomattavasti vähemmän. Suomessa myös naiset ovat kuitenkin kirjoittaneet biografioita jo 1800-luvulta lähtien. Pääpaino oli kuitenkin miesten “miehisten urotöiden” kertomisen parissa. Toisaalta Suomessa naiset ovat kirjoittaneet myös naisista pienemmissä määrin 1800-luvulta lähtien, vaikka alaa yliedustaakin yhä miehet niin kirjoittajina kuin kirjoittamisen kohteina.¹⁵

Olen lukenut tutkimusta varten suomalaisesta poliittisesta naishistoriasta sekä elämäkertojen kirjoittamisesta. Avainasemassa elämäkertakirjallisuuden suhteen on ollut Maarit Leskelä-Kaaren *Toisten elämät*.¹⁶ Eräs teos, joka auttoi minua hahmottamaan elämäkertojen merkitystä, oli Mia Kankimäen teos *Asioita, jotka saavat sydämen lyömään nopeammin*. Se on elämäkerrallinen teos, joka on kirjoitettu kirjoittajan näkökulmasta käsin päiväkirjamuodossa. Teoreettista arvoa teoksella ei

¹² Leskelä-Kärki (2017), s. 11.

¹³ Leskelä-Kärki (2017), s.11.

¹⁴ Österberg (1996), s.326-327.

¹⁵ Leskelä-Kärki (2017), s. 39.

¹⁶ Leskelä-Kärki (2017), Maarit (2007), *Toisten elämät*, kirjoituksia elämäkerrroista.

ollut tutkimukselle, mutta se auttoi hahmottamaan sitä, mitä me haluamme tavoittaa, kun kirjoitamme toisten elämistä.¹⁷

Kankimäkeä ajoi kirjoittamaan saman tyyppiset ajatukset, jotka itseäni motivoi elämäkertakirjallisuuden pariin. Hän kirjoittaa, että oli vakuuttunut *Sei Shonagonin* elämästä¹⁸, joka tuhat vuotta sitten jo eli elämää, joka tuntuu ”hämmästyttävän läheiseltä ja ajankohtaiselta”. Itse tunnen hyvin samanlaisia ihmetyksen ja samaistumisen tunteita Tyyne Leivo-Larssonin elämää kohtaan. Minun syntymääni ja Leivo-Larssonin syntymää erottaa vain 82 vuotta, mutta muutokset naisen asemassa ovat olleet dramaattisia suomalaisessa yhteiskunnassa. Siitäkin huolimatta Tyyne Leivo-Larssonin näkemykset vaikkapa tasa-arvosta, ulkonäköpaineista sekä valtiollisen vallan rakenteellisista jähmeyksistä tuntuu ajankohtaiselta.

Leivo-Larsson kirjoitti itsekkin tuntemistaan naisista eräänlaisia elämäkerrallisia pieniä kirjoituksia teoksessaan ”*Elämässä tapaa ja tapahtuu*”. Leivo-Larsson kertoi, että: ”olen halunnut muistaa eräitä tapaamiani naisia, sellaisia, jotka tavalla tai toisella ovat sävyttäneet omaa elämääni”.¹⁹ Hän rajasi tapaamiset edesmenneisiin ja sellaisiin naisiin, joista ei ollut kirjoitettu omaelämäkerrateosta. Hän halusi antaa oman panoksensa siihen, että nämä naiset muistettaisiin. Näitä naisia oli lähemmäs neljäkymmentä. Leivo-Larsson antoi jokaiselle naiselle jonkin ”arvon” tai ammatin otsikoinnin yhteydessä. Näiden nelisen kymmenen naisen joukossa oli muun muassa äänioikeustaistelija *Ida Aalle-Teljo*, humoristi ja lehtinainen *Tintti Kaihosalo* ja iskunvaimentaja *Alli Paasikivi*. Tyyne Leivo-Larsson lähestyi kirjaansa myös yhteiskuntahistoriasta käsin:

Olen kirjoittanut heistä lähinnä siksi, että he eivät kokonaan unohtuisi kuten naisten kohdalla kovin helposti tapahtuu, vaikka heidän panoksensa yhteiskuntamme rakennuksessa olisi hyvinkin merkittävä. Tätä puutetta yhteiskuntamme historiankirjoituksessa pyrkii muistelmateokseni omalta varsin suppealta osaltaan poistamaan ja

¹⁷ Mia Kankimäki (2013).

¹⁸ Hovineito, josta hän kirjansa kirjoitti. Sei Shonagon (966-1025) oli japanilainen hovineito, joka kirjoitti kuuluisan teoksen ”Tyynynaluskirja”.

¹⁹ Leivo-Larsson (1970), s.7.

toivon, että se antaisi herätteen näiden – ainakin eräitten—tässä käsiteltyjen ihmisten ja tapausten selvittelyyn.²⁰

Tyyne Leivo-Larssonin toive toteutui osittain. Ainakin muutamasta kirjassa mukana olleista naisista on kirjoitettu elämäkerrat: Hilja Pärssisestä on ilmestynyt elämäkerta 2018 sekä Fanni Luukkosesta vuonna 2012.²¹ Omaelämäkertaa Leivo-Larsson ei halunnut kirjoittaa. Leivo-Larsson antoi myös kritiikkiä elämäkertakirjallisuudelle, etenkin omaelämäkerrat herättivät hänessä pientä vastareaktiota:

Ihmiset kirjottavat itsestään ja toisistaan. Elämäkertoja ilmestyy tuhkatiheään. Useimmilla on jotakin kerrottavaa, mutta melkein kaikissa näissä teoksissa on yksi yhteinen vika, se, että ne pyrkivät olemaan kovin yksipuolisia. Näin on laita eritoten ns. omaelämäkertojen kanssa, mutta myös muiden.²²

Hänen muistelmateoksensa onkin varsin vastakohtainen hänen kritiikin kohteeksi joutuneelle omaelämäkertakirjallisuudelle. Se on täynnä pieniä muutaman sivun kirjoituksia, kovin laidasta laitaan eri ihmisistä humoristeista, presidenttien puolisoihin, ihmisiin ympäri maailmaa ja naisiin jokaisesta yhteiskuntaluokasta. Siellä hän kertoo sulassa sovussa mitä erilaisimmista asioista, kuten siitä miten vahingossa söi Indira Gandhin²³ voileivät tai miten runoilija Hilja Pärssinen ei uskaltanut ajaa hissillä.²⁴ Hän olisi varmasti halunnut, että hänestä itsesään kirjoitetaan samaan tyyliin: pieniä huvittavia yksityiskohtia ja tärkeitä asioita sulassa sovussa muodostaen elämänmakuisen kokonaisuuden. En ole unohtanut tätä tutkielmaani kirjoittaessani. Tyyne Leivo-Larssonista kirjoittaessa tulee vastaan myös hänen henkilöönsä keskittyvät ristiriidat.

Lähestyn häntä myös jossain määrin sukupuolen tutkimuksen kautta. Häneen identifioitui monenlaisia keskenään erilaisia piirteitä: hän oli köyhä työläisperheen tytär, hän otti osaa sisällissodassa punaisten puolella ja hänestä tuli Suomen

²⁰ Leivo-Larsson (1970), s.7.

²¹ Marjaliisa Hentilä, Matti Kalliokoski sekä Armi Viita kirjoittivat teoksen ja Siltala kustansi Uuden ajan nainen – Hilja Pärssisen elämäkerta vuonna 2018. Antikainen Marjo-Riitta kirjoitti ja Otava kustansi teoksen Velvollisuuden kutsu - Fanni Luukkonen johtajana vuonna 2012.

²² Leivo-Larsson (1970), s.19.

²³ Intian pääministeri 1966-1977 ja 1980-1984.

²⁴ Leivo-Larsson (1970), s.144 & s.63.

pääministerin sijainen. Tänä päivänä puhuisimme intersektionaalisuudesta eli siitä, miten esimerkiksi yhteiskunnan valtasuhteet, sukupuoli ja luokkatausta vaikuttavat yksilön paikkaan yhteiskunnallisten valtasuhteiden piirissä.²⁵

Historiaa kirjoittaessa on tärkeää löytää samastumispintaa menneisyyden ja nykyisyyden välille. Elämäkerran kirjoittaja kokeekin usein varmasti sekä samastumista kohteeseensa, että tarvetta tehdä kohde näkyväksi.²⁶ Sama pätee niin Leivo-Larssonin omaan lähtökohtaan kirjoittamiselle kuin myös tässä tutkielmassa hänestä kirjoittamiselle. Leskelä-Kärki kuvaa elämäkerran kirjoittamisesta näin:

Elämäkertaan liittyy vahva emansipatorinen, vapauttava elementti, vaikka se samaan aikaan sisältää vallankäyttöä suhteessa toisen elämään. Siihen liittyy ajatus äänen antamisesta toiselle, identiteetin näkyväksi tekemistä.²⁷

Elämäkertakirjoittamiseen liittyy samanlaisia piirteitä kuin muuhunkin historian kirjoittamiseen. Historiallinen tieto ei ole pelkkiä faktoja ja selityksiä. Kaikkeen historialliseen kirjallisuuteen sisältyy kerronnallinen ote. Historian muotoilu helposti ymmärrettävään muotoon vaatii, että kerätystä tiedosta saadaan luotua eheitä kertomuksia. Menneisyydellä itsessään ei ole kerronnallista otetta: mennyt aika rakentuu lähes loputtomasta joukosta erilaisia tapahtumia, joita ei yhdistä mikään yliluonnollinen narratiivinen tai deterministinen rakenne.

Kirjoittamisen eettiset ja vastuulliset kysymykset nousevat esille, kun kirjoitetaan toisen ihmisen elämästä, etenkin jos kirjoittamisen kohteella on läheisiä elossa olevia sukulaisia tai etenkin jos kyseessä oleva henkilö on itse elossa. Tässä tutkimuksessa tätä haastetta ei ole Leivo-Larssonin kohdalla. Tyyne Leivo-Larsson oli lapseton. Toisaalta eettiset kysymykset eivät koske Leivo-Larssonin tapauksessa vain lähisukulaisia tai elossa olevia henkilöitä vaan myös esimerkiksi puoluetovereita tai muita läheisiä, joiden kanssa Tyyne Leivo-Larsson oli läheisissä tekemisissä. Vaikka Tyyne Leivo-Larssonilla ei ole jälkeläisiä, niin tämä sama kysymys nousi esiin, kun kävin läpi muiden henkilöiden arkistoja. Esimerkiksi Ahti Karjalaisen arkiston²⁸

²⁵ Lahtinen (2018) s.188.

²⁶ Leskelä-Kärki (2017), s. 23.

²⁷ Leskelä-Kärki (2017), s. 23.

²⁸ Ahti Karjalaisen arkisto sijaitsee Kansallisarkistossa.

kohdalla sain hänen sukulaiseltaan luvan käyttää arkistoa, mutta hyvin rajoitetusti, joten Ahti Karjalaista koskevat tiedot ovat joko ulkoministeriön arkistosta, kirjallisuudesta tai Tyyne Leivo-Larssonin arkistosta. Ulkoasianhallinnossa oli myös haastavia henkilösuhteita Leivo-Larssonin diplomaattiuran aikana. Kyseessä olevista henkilöistä löytyi myös arkaluontoisia tietoja. Vastaani tulleet tiedot ovat kuitenkin menettäneet jo ”kohuarvonsa”, joten en näe ongelmallisena käyttää tämän tyyppistä materiaalia tässä tutkielmassa. Päätin kuitenkin jättää tietyissä tapauksissa henkilöiden nimitietoja pois, kuten silloin jos, kyseinen henkilö on tullut erotetuksi työstään alkoholismista tai muun arkaluontoisen syyn seurauksena.

Kun kirjoitetaan toisen elämästä, historioitsijan on noudatettava erityistä harkintaa: ”tällöin jokaista lähdettä, esiin nostettua muistoa ja niiden merkitystä ja totuudellisuutta suhteessa kohteen elämään on punnittava tarkemmin,” Leskelä-Kärki summaa.²⁹ Tämä on haastavaa kaikessa historiankirjoituksessa, mutta elämäkertakirjallisuuden parissa se vielä korostuu. *Carol Shields* väittää, että:

Toisen elämästä kertominen on tietenkin aina huijausta; myönnän sen todeksi; omatkin tarinamme ovat törkeitä vääristelmiä; ihme että yleensä uskomme omaan olemassaoloomme.³⁰

Itse en koe asiaa näin kärjistettynä kuin Shields, mutta myönnän sen, että toisen elämää on mahdotonta kuvata juuri niin kuin se on ollut. On esimerkiksi täysin mahdotonta tietää salaiset henkilökohtaiset ajatukset ja on mahdotonta tulkita kuvien ja kirjeiden tunnelmia aina täysin oikein. Näitä arvuutella kirjoittaja joutuu tulkitsemaan aineistoa ja näin ollen elämäkertakirjallisuuteen tulee väkisinkin mukaan myös tulkintoja puhtaiden tosiasioiden lisäksi. Historiankirjoittaminen ei kuitenkaan ole luovaa kirjoittamista, vaan perustuu historiallisten lähteiden tulkintaan: historian tutkijan näkökulmasta hänen menneisyydestä tekemänsä tulkinta on esimerkiksi kaunokirjallisen esityksen luomaa todempi.

Olen tutkinut Tyyne Leivo-Larssonin elämän hahmottamiseksi sitä, mitä hänen eletystä elämästään on jäänyt jäljelle vielä yli neljäkymmentä vuotta hänen kuolemansa jälkeen. Tässä tutkimuksessa aineistonani on toisinaan ollut esimerkiksi

²⁹ Leskelä-Kärki (2017), s.15.

³⁰ Shields (1994), s.28.

pieniä suttuisia muistilappuja, henkilökohtaisia kirjeitä ja toisinaan taas ulkoministeriön virallisia raportteja sekä laajoja historiateoksia. Näistä hyvin keskenään erilaisista lähteistä rakentuu tässä tutkielmassa kuitenkin yhtenäinen kuva: historiallinen ja totuudenmukainen uraelämäkerta Suomen ensimmäisen naissuurlähettilään diplomaattiurasta.

2. Tyyne Leivo-Larssonin matka työläisperheen tyttärestä suurnaiseksi

2.1 Tyyne Leivo-Larssonin elämä ennen Osloa

Tyyne Leivo-Larsson syntyi karuihin oloihin. Hän teki luokkanousun lapsuuden ja nuoruuden köyhistä oloista Suomalaisen yhteiskunnan huipulle. Ei pelkästään yksilötasolla, vaan niin ikään yhteiskuntaa läpileikkaavana harppauksena, joka haastoi sukupuoli- ja luokkaroolit myös politiikassa ja valtionhallinnossa. Tyyne Leivo-Larsson oli pioneeri monessa mielessä ja hänestä tuli yksi aikansa menestyneimmistä suomalaisista naispoliitikoista. Tyyne Leivo-Larssonin elämä ennen suurlähettilääksi siirtymistä oli ollut rikasta ja monipuolista. Poliitikassa tehty laaja elämäntyö takasi riittävät kyvyt toimia myös suurlähettiläänä. Hänen elämän tarinansa on poikkeuksellinen suomalaisessa historiassa, etenkin suomalaisessa työläistaustaisten naisten historiassa. Nuori Tyyne Leivo esitteli itsensä päiväkirjalleen näin vuonna 1921:

Jos sitä näin alkuun esittelisi itsensä kirjalleni. Nimi Tyyne Lilja Leivo. Syntynyt vuonna 1902, 3-päivä maaliskuuta Uudella kirkolla Viipurin läänissä. Äiti, Sofia Wilhelmiina os. Saarinen. Isä, Erik Johan ent. Lindroos. Veljiä 3, joista yksi vanhempi Yrjö Arthur ja 2 nuorempaa Sulo Armas ja Onni Leonard.³¹

Tyyne Leivo-Larsson syntyi viipurilaisen työläisperheen toiseksi lapseksi. Kaiken kaikkiaan sisaruksia oli neljä, joista kolme muuta olivat poikia.³² Viipurissa hän kasvoi veljien keskellä ja oli Fribergin sanojen mukaan poikatyttö.³³

En ollut ihmelapsi sen enempää kuin probleema sellainen. Kotona totuin pitämään puoliani miessukukuntaa vastaan, koska kolmesta sisarestani ainoana elämään jääneenä jouduin aina olemaan puolustusasenteessa... Tosin veljet hemmottelivatkin ainoaa sisartaan, sillä meidän perheessä ei sisar palvellut velijään, vaan saivat usein

³¹ KA, TLLA C11a, 1921 päiväkirja 2.3.1921 Helsinki, s.2.

³² KA, TLLA C11a, 1921 päiväkirja 2.3.1921 Helsinki, s.2.

³³ Friberg (2003), s.469.

kuulla äidiltään, että heidän oli syytä palvella sisartaan, koska olin ainoa.³⁴

Suurlähettiläs Ralf Friberg väittää, että ”Tyyne oppi, että miehet ovat komennettavissa”.³⁵ Oli väitteen kanssa niin tai näin, ”Tyyne”, ei jäänyt miesten jalkoihin jatkossakaan.

Maailma tarjosi vähävaraisen viipurilaisen työläisperheen tyttärelle rajallisesti odotettavaa tulevaisuudelta 1900-luvun alkupuoliskon Suomessa, mutta tämä ei rajoittanut tulevan suurlähettilään tavoitteita elämälle.

Perhe on jossain vaiheessa muuttanut Helsinkiin, jossa Leivo-Larsson kävi koulua. Aivan lapsuudestaan asti Tyyne Leivo-Larsson vastusti tytöille ja naisille asetettuja ahtaita normeja ja hänen äitinsä kannusti tytärtään tässä ajattelussa. Sofia Wilhelmiina toivoi tyttärensä hankkivan ammatin avioeron varalta.³⁶ Leivo-Larsson kävi viisi luokkaa tyttökoulua vuoteen 1918. Myöhemmin hän suoritti Yhteiskunnallisessa korkeakoulussa opintoja vuoteen 1928.³⁷ Tyyne Leivon kotitaustan perusteella olisi ollut todennäköisempää, että nuori Tyyne Leivo olisi asettunut aloilleen kotikulmille, mennyt naimisiin ja jäänyt kouluttautumattomaksi. Näin ei kuitenkaan käynyt. Neiti Leivosta kasvoi yhteiskunnallisesti aktiivinen nuori vaikuttaja, joka imi tietoa itseensä jo kouluaikoina.

Kiinnostus oli jo lapsena loogisessa päättelyssä ja yhteiskunnallisissa kysymyksissä. Hän kävi Helsingin Uutta tyttökoulua viisi luokkaa ja lopetti sen vuonna 1918.³⁸ Oppiaineiden keskiarvo oli 7.3. Ralf Friberg uskoo huonon koulumenestyksen³⁹ syyksi työläiskodin henkisten eväiden riittämättömyyttä tarjota parempaa ponnahduslautaa koulumenestykselle.⁴⁰ Kiinnostus kieliin löytyy myös jo Leivo-Larssonin lapsuudesta. Leivo-Larsson opiskeli pitkän kurssin saksaa sekä ranskaa Helsingin Uudessa tyttökoulussa.⁴¹ Tyyne Leivo-Larsson muisteli itse päinvastaisesti diplomaattikollegansa aatoksille kipinän yhteiskunnallisten asioiden hoitoon

³⁴ Tyyne Leivo-Larssonin lainaus. Ei lähdeviitettä. Friberg (2003), s.469.

³⁵ Friberg (2003), s.468.

³⁶ Friberg (2003), s.470.

³⁷ <https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/910942.aspx#> 12.11.2018.

³⁸ Sosialidemokraattiset Naiset Suomen hallituksessa ja eduskunnassa 1907-1996, matrikkeli, s.29.

³⁹ Huonon Ralf Fribergin mukaan.

⁴⁰ Friberg (2003), s. 470.

⁴¹ Leivo-Larsson (1970), s.17.

syntyneen juuri tyttökouluaikoina, jonka johtajatar Hanna Asp teki suuren vaikutuksen:

Hanna Asp oli naisasianainen eräässä mielessä, mm. hän piti tärkeänä, että tytöt hankkivat itselleen pätevän ammatin. Hän puhui siitä usein. Hän ihaili Minna Canthia ja opetti meillekin, miten arvokkaan työn Minna Canth on tehnyt: avannut naisten silmät näkemään, kuinka tärkeitä naistenkin on oppia tunnistamaan oma henkilöllisyytensä ja pyrkiä kykeneviksi itsenäisen aseman luomiseen.⁴²

Hanna Asp eli yksin ja sekin avasi tyttökoulun tyttöjen silmiä: ”meille kaikille kävi selväksi, että yksinäisen naisen elämä ei ollut mikään pelottava kohtalo”.⁴³ Näin varhain jo kouluaikoina syntyi Leivo-Larssonin kiinnostus yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja naisasiaan. Nuori nais-, työläis- ja raittiusaktivisti suhtautui elämän tarjoamiin mahdollisuuksiin uteliaisuudella ja kunnianhimolla.

Perheen ainoasta tyttärestä kasvoi nuori vaikuttaja, joka halusi taistella oikeudenmukaisemman ja tasa-arvoisemman maailman puolesta. Suomi itsenäistyi vuonna 1917, jolloin Leivo-Larsson oli 15 vuotias nuori nainen. Vuotta myöhemmin yhteiskunta jakautui kahtia ja keväällä 1918 alkoi verinen sisällissota. Osapuolet olivat virallisen hallituksen joukoissa taistelleet valkoiset sekä kansanvaltuuskunnan⁴⁴ puolisoitaalliset joukot eli punaiset. Punainen osapuoli tavoitteli työväen vallankumousta. Leivo-Larsson liittyi ilmeisesti isänsä ja veljensä vanavedessä punakaartiin otti osaa sisällissotaan punaisten puolella ollessaan vasta 16-vuotias.⁴⁵ 8.12.1918 Korkeakoskella⁴⁶ hän kirjoitti päiväkirjaansa, että on ostanut kirjan kaartissa ollessaan ja kirjottaa siihen, jotta ”16 vuotias neitonen” muistaisi paremmin kaartissa olonsa.⁴⁷ Hän lopetti tyttökoulun samana vuonna 1918, mutta

⁴² Leivo-Larsson (1970), s. 18.

⁴³ Leivo-Larsson (1970), s.18.

⁴⁴ Suomen kansanvaltuuskunta oli SDP:n joukosta syntynyt osa, joka oli mukana Suomen työväen vallankumouksessa ja toimi sisällissodassa punaisen osapuolen hallituksena 28. tammikuuta – 25. huhtikuuta 1918.

⁴⁵ KA, TLLA C11a. Arkistoyksikkö 2. Päiväkirjoja (1918-1924).

⁴⁶ Korkeakoski sijaitsee Kuopiossa.

⁴⁷ KA, TLLA C11a, 1918 päiväkirja, 8.12.1918, Korkeakoski. s.1.

syy ei ole tiedossa. Osallistuminen punaisten puolella sisällissotaan ei ollut myöhemmin este poliittiselle tai diplomaattiselle uralle.

Kun sitten muutamaa vuotta myöhemmin Tyyne Leivo täytti 19 vuotta, hän totesi itselleen tyypilliseen humoristiseen sävyyn “olevansa lähempänä avioliittoa ja kuolemaa”.⁴⁸ Nuorella Tyyne Lilja Leivolla oli muutama ihastus nuoruudessaan, mutta rakkaudet vaikuttivat epätoivoisen romanttisilta. Hän kirjoitti ihastuksistaan päiväkirjoihinsa.⁴⁹ Nuoruutta varjosti paikoitellen itsetuhoinen ahdistus ja Tyyne Leivo-Larsson kirjoitti jopa halustaan kuolla 17 vuotiaana. Hän koki olonsa yksinäiseksi ja koki ettei kukaan ymmärrä häntä.⁵⁰ Isä ja isovelji olivat joutuneet kumpainkin vangeiksi sisällissodan jäljiltä. Isä joutui Lappeenrantaan ja Yrjö Leivo pahamaineiselle Tammisaaren punavankileirille, jossa tuhannet kuolivat epäinhimillisissä oloissa. Heidä molempia syytettiin vallankumouksellisuudesta ja maanpetoksesta. Se kuinka heidän kävi, jäi auki. Ainakaan veljen nimeä ei löydy kuolleiden joukosta Tammisaaren vankileirin kuolleiden luettelosta eikä isää Lappeenrannan puolelta.⁵¹

Sisällissodan jälkeen yhteiskunnallinen ilmapiiri alkoi tasaantua. Leivo-Larsson käytti itse termiä kansalaissota myöhemmissä muistelmissaan.⁵² Tyyne Leivo-Larsson alkoi jo nuorena kiinnostaa kansainväliset asiat sekä oman uran rakentaminen. Hän oli jo lapsuudessaan oppinut yhteiskunnallisen vaikuttamisen alkeet, kun hän oli tutustunut raittiusliikkeeseen sekä naisasianaisiin.

Raittiusliikkeestä hän ponnisti muuallekin järjestötoimintaan. Hän myös koki, että raittiusliike yhdisti jakautunutta kansakuntaa sisällissodan jälkeen ja hän myös tapasi sitä kautta monia eritaustaisia ihmisiä ja oppi verkostoitumaan muuallekin kuin työväenliikkeen pariin raittiusliikkeen kautta.⁵³

Hän aloitti mittavan työuransa Suomen Ammattijärjestöjen (SAJ) toimistossa. Työnkuvana oli konttoriapulaisen toimi. Hänet irtisanottiin kuitenkin työstä

⁴⁸ KA, TLLA C11a, 1921 päiväkirja. 3.3.1921, Helsinki, s.3.

⁴⁹ KA, TLLA. C11a. Arkistoyksikkö 2. Päiväkirjoja (1918-1924).

⁵⁰ KA, TLLA. C11a, 1919 päiväkirja. s.15-18.

⁵¹ http://vesta.narc.fi/cgi-bin/db2www/sotasurmaetusivu/Tammisaarenvankileiri_0
http://vesta.narc.fi/cgi-bin/db2www/sotasurmaetusivu/Lappeenrannanvankileiri_0
 21.12.2018.

⁵² Leivo-Larsson (1970), s.53.

⁵³ Leivo-Larsson (1970), s.53.

verrattain pian ilmeisesti tunnetun kommunistin, Väinö Tattarin, päätöksestä, Ralf Fribergin mukaan.⁵⁴ Irtisanomisen syy on pimennossa ja Leivo-Larsson siirtyi toimestaan toisiin tehtäviin SAJ:n sisällä, mutta kyseessä ei ollut kuitenkaan pelkkä siirtyminen toisiin tehtäviin. Irtisanottu konttoriapulainen sai mainiot suositukset ja vuolaita kiitoksia työstään aina SAJ:n puheenjohtajaa, Edvard Huttusta, myöten. Huttunen kirjoitti työtodistukseensa seuraavaa:

Neiti Leivo omaa erinomaisen huomiokyvyn ja taidon hoitaa toimistotöitä, joten allekirjoittanut ja yleensä kaikki, jotka ovat tietoisia hänen työtarmostaan ovat hänen työhönsä tyytyväisiä.⁵⁵

Leivo-Larsson ei ottanut onkeensa pienestä vastatuulesta, vaan jatkoi urallaan etenemistä tarmokkaasti. SAJ pysyi myös ”uutena” työpaikkana, vain toimenkuva muuttui. Tämän perin kummallisen episodin jälkeen Leivo-Larsson kuitenkin pysyi SAJ:llä toimistonhoitajana kymmenen vuotta vuodet 1919-1929.⁵⁶

Tyyne Leivo-Larsson alkoi nuorena aikuisena matkustella. Hän sai kannustusta tähän perheen piiristä. Ensimmäiset matkat suuntautuivat Ruotsiin, Norjaan ja Eestiin vuonna 1927. 1920-luvulla Leivo-Larsson haaveili toimittajan urasta ja päiväkirjassaan vuodelta 1923, hän myös kertoo haaveistaan opiskella kättilöksi, mutta tämä haave tyssäsi rahan puutteeseen.⁵⁷ Toimittajan ura taas tyssäsi ensin harjoittelupaikan puutteeseen ja sitten kun sellainen olisi ollut tiedossa, hän päättikin lopulta jättää kirjoittamisen ”paremmille”. Yhteiskunnallinen vaikuttaminen oli jo vienyt mennessään ja paikka vakiintunut SAJ:n sisällä. Päiväkirjojen mukaan Leivo-Larsson asui nuorena yksin Helsingissä ja jatkoi poliittista vaikuttamista Nuorisoliitossa⁵⁸, ja hän kävi esimerkiksi sen tapahtumissa Sörnäisissä.⁵⁹

Tyyne Leivo-Larsson oli nuoresta pitäen taitava verkostoitumaan, mikä varmasti auttoi häntä myös myöhemmin diplomatian saralla. Hän nousi jo 1920-luvulla

⁵⁴ Friberg (2003), s.470.

⁵⁵ Friberg (2003), s.470.

⁵⁶ Tyyne Leivo-Larssonin ansioluettelo: [file:///C:/Users/hymi/Downloads/20131211-YAM100202-138677048790900%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/hymi/Downloads/20131211-YAM100202-138677048790900%20(1).pdf) 2.2.2019.

⁵⁷ KA, TLLA C11a, päiväkirja 1923, 21.6.1923, Helsinki, s.1-3

⁵⁸ Suomen sosialidemokraattinen nuorisoliitto (SSN) toimi vuosina 1906–1923. Se oli vasemmistolainen poliittinen nuorisjärjestö. Alkuun se oli lähellä SDP:tä, mutta sisällissodan jälkeen pääroolin saivat Suomen sosialistisen työväenpuolue ja kommunistit

⁵⁹ KA, TLLA. C11a. Arkistoyksikkö 2. Päiväkirjoja (1918-1924).

sosialidemokraattisen puolueen tulevaisuuden toivojen listalle ja tutustui vuonna 1924 toiseen puolueensa nousevaan tähteen, Karl-August Fagerholmiin Liiketyöväenliiton kautta, jonka liittohallituksessa he molemmat istuivat. Heidän ystävyystään muodostui elinaikainen. Myös Emil Skog⁶⁰ kuulu tähän porukkaan osana ja he tekivät pitkän uran yhdessä politiikan puolella.⁶¹

Nuorena pedattu poliittinen ura ja vaikutusvaltaiset ystävät muodostuivat korvaamattomiksi Tyyne Leivo-Larssonin noususuhdaneteisen uran suhteen. Kaikki eivät kuitenkaan tulleet toimeen vahvan ja jopa kovana pidetyn naisen kanssa edes sosialidemokraattisen puolueen sisällä: valtataisteluilta ei säästyty. Yhteenottoja tapahtui pitkin Leivo-Larssonin uraa, eikä kielenkäyttökään pysynyt aina sivistyneenä. Sinikka Luja-Penttilä, joka oli Tyyne Leivo-Larssonin pitkäaikainen puoluetoveri kertoi, että kaikki eivät suinkaan tulleet toimeen Leivo-Larssonin kanssa edes puolueen sisällä, vaan häntä pidettiin hieman ylimielisenä eikä yhteenotoilta välttytty.⁶²

Viipurissa syntyneestä nuoresta naisesta oli kasvanut muutamassa vuosikymmenessä poliittinen vaikuttaja sekä aikansa yksi vaikuttavimmista suomalaisista naispoliitikoista. Hän oli monessa mielessä ”vastarannan kiiski” eikä suostunut asettumaan oikein mihinkään valmiiseen ”naisen muottiin”. Hän teki elämässään muutamia konventionaalisempiakin valintoja, mutta nekin tyylillään. Hän esimerkiksi meni kyllä naimisiin, mutta ”korkeassa iässä” 35-vuotiaana. Hän avioitui yli-insinööri Bror Nils Larssonin kanssa vuonna 1937.⁶³ Avioliitto oli lapseton eivätkä puoliset vaikuttaneet olleen läheisiä. He asuivat erillään vuosikausia, eikä mies koskaan muuttanut Osloon Leivo-Larssonin suurlähettiläskautena.

Välirauhan aikaan vuonna keväällä 1941 Leivo-Larsson valittiin johtamaan naisista koostunutta delegaatiota⁶⁴, joka teki tutustumismatkan läntiseen Saksaan tutustumaan naistyöpalveluun. Tässä vaiheessa Leivo-Larsson kuului jo selkeästi sosialidemokraattisen puolueen vaikuttajiin. Tehtävä tuli vastaan nimenomaan

⁶⁰ Skog oli Suomen Sosialidemokraattisen puolueen puheenjohtajana 1946–1957.

⁶¹ Skog (1971), s. 187.

⁶² TA, Penttilä, muistitieto, keräelmä TMT 303:303s.1-2.

⁶³ Friberg (2003), s.468.

⁶⁴ Eri puolueiden vaikuttajanaisia.

puolueen edustajana. Tämä työpalveluun tutustuminen oli tarkemmin määriteltynä natsi-Saksan aikaisen ammattijärjestön, *Reicharbeitsdienstin*, naistoimintaan perehtymistä.⁶⁵ Myöhemmin Leivo-Larsson sai tämän vuoksi moitteita myötämielisyydestä natseja kohtaan. Leivo-Larsson ei ollut natsimyönteinen. Hän kirjoitti myös, että oli erikseen vaatinut, että he eivät esiinny missään julkisuudessa matkan aikana, jotta heitä ei käytettäisi propagandatarkoituksessa millään tavalla.⁶⁶ Leivo-Larsson sai omasta mielestään ”arvokkaita vertailukohteita” maailmalta tästä tutustumismatkasta.⁶⁷ Opittu osaaminen natsi-Saksan naisten työpalvelusta tuli myöhemmin hyötyyn kun Leivo-Larsson sota-aikana lähti Savoan mottileirille, jossa hän työskenteli sota-aikana naistyöpalveluksessa ja osallistuessaan sota-aikaiseen naisten työvelvoitteeseen.⁶⁸

Tyyne Leivo-Larssonin elinpiiri muodostui 1940-luvulla yhteiskunnallisen elämän huipuilla olevista henkilöistä ja hän itse toimi Helsingissä kuntapoliitikkona. Vuonna 1943 kirjailija Olavi Paavolainen pääsi tutustumaan silloin kaupunginvaltuutettuna toimineeseen Tyyne Leivo-Larssoniin, L.A. Puntilan⁶⁹ järjestämällä kulttuuripoliittisilla kutsuilla. Kuntapoliitikon vaatimukset naisten aseman parantamisessa herättivät ärtymystä Paavolaisessa. Tuolloin Leivo-Larssonin vaatimuslistalla oli muun muassa työttölevien ja naisia vähättelevien termien poistaminen puheista työpaikoilta.⁷⁰

Vuonna 1948, 46-vuotiaana Tyyne Leivo-Larsson nousi eduskuntaan ja saman tien uuden pääministerin K.A. Fagerholmin⁷¹ sosiaalidemokraattisen vähemmistöhallitukseen sosiaaliministeriksi. Hän oli kolmas nainen ministerinä.⁷² Sosiaaliministerinä hän tavoitteli naisten ja etenkin äitien aseman parantamista. Näitä tavoitteita oli esimerkiksi lakisääteinen äitiysloma sekä lapsilisähanke. 1950-luvulla Leivo-Larssonin toimi sosiaalidemokraattisen naisjärjestön puheenjohtajana toimi läpi 1950-luvun. Sieltä löytyi myös vahva tuki hänen poliittiselle uralleen. Naisliiton myötä aukesi myös paikka

⁶⁵ Sulkunen, Lähtenmäki & Korppi-Tommola (2008) s. 132.

⁶⁶ Leivo-Larsson (1970), s.34.

⁶⁷ Friberg (2003), s.472.

⁶⁸ Leivo-Larsson (1970), s.145-151.

⁶⁹ Lauri Adolf Puntila (1907-1988) toimi pääministerin sihteerinä.

⁷⁰ Friberg (2003), s.472.

⁷¹ Karl August Fagerholm 1901-1984.

⁷² <https://valtioneuvosto.fi/hallitukset/ministeri/-/m/tyyne-leivo-larsson> 2.2.2018.

puoluetoimikuntaan. Tyyne Leivo-Larssonin ura lieene komein sosialidemokraattisten naisten piirissä 1900-luvun puolivälissä. Hän toimi ministerinä useita kertoja 1940-1950-luvuilla. Hänestä tuli ensimmäinen pohjoismainen hallitusta johtanut nainen, kun hänet nimitettiin pääministeri Kuuskosken sijaiseksi 29.4-28.8.1958.⁷³ Poliittisen uran huipennus ajoittuu aikaan juuri ennen nimitystä Suomen ensimmäiseksi naissuurlähettilääksi vuoteen 1958.⁷⁴

2.2 Tyyne Leivo-Larsson: kansainvälinen naisasianainen ja vasemmistolainen uraohjus

Tyyne Leivo-Larsson oli luonteeltaan erittäin voimakastahtoinen, päämäärätietoinen ja loputtoman utelias kosmopoliitti naisasianainen. Päätäväisen, rohkean ja tiedonhaluisen luonteensa avulla hän pääsi pitkälle elämässään. Leivo-Larsson teki luokkanousun, mutta ei koskaan menettänyt syntymäkodista perintönä saatua vasemmistolaisuutta. Syntymäkodin vaatimattomat, ellei peräti kurjat lähtökohdat pysyivät mukana eräänlaisina tienviittoina siinä, millaista politiikkaa ja kenen etuja Leivo-Larsson ajoi niin politiikassa, järjestötoiminnassa kuin myös sen verran mitä pystyi suurlähettiläänä ollessaan. Tyyne Leivo-Larsson omisti koko poliittisen uransa heikommassa olevien aseman kohentamiseksi. Etenkin naisten, lasten ja työläisäitien elämän laadun parantaminen oli lähellä Leivo-Larssonin sydäntä. Hän jopa kirjoitti kaksi teosta aiheesta: *Mitä sanotaan samapalkkaisuudesta?*⁷⁵ sekä *Ansioäidin vaikeudet yhteiskunnallisena ongelmana?*⁷⁶.

Kivityömiehen tyttären nousu Suomen vallanpitäjien huipulle, ei suinkaan miellyttänyt kaikkia. Tyyne Leivo-Larssonilla kerrottiin olleen häikäilemätön ja määrätietoinen tapa edetä. Ministerikollega Veikko Helle sanoi, että ”aina kun kysyttiin naista ja demaria, Tyyne oli aina tarjolla”.⁷⁷ Näin myös tuntuu olleen,

⁷³ <https://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-ja-ministerit/raportti/-/r/m1/43> 1.2.2018.

⁷⁴ Friberg (2003), s.472.

⁷⁵ Leivo-Larsson, Tyyne. *Mitä Sanotaan Samapalkkaisuudesta*. Helsinki: Suomen ammattiyhdistysten keskusliitto, 1951.

⁷⁶ Leivo-Larsson, Tyyne. *Ansioäidin Vaikeudet Yhteiskunnallisena Ongelmana: Esitelmä Pohjoismaisilla Ammattiyhdistysnaisten Opintopäivillä Tukholmassa elokuun 3-8 P:nä 1942*. Helsinki: Sos.-dem. työläisnaisliitto, 1942.

⁷⁷ Friberg (2003), s. 472.

mutta on eri asia, oliko moisessa ”pyrkyydessä” mitään poikkeavaa, vaan koskiko paheksunta vain sitä seikkaa, että toimijana oli määrätietoinen uranainen.

Leivo-Larsson tuntuu vastanneen kaikkeen ”kyllä”, mikäli kysytty asia auttoi joko häntä itseään eteenpäin tai toi mahdollisuuksia edistää naisten aseman nousua tavalla tai toisella. Hänelle tarjoutui kerran esimerkiksi tilaisuus kommentoida Yhdysvaltojen hallituksen muodostumista, johon ei tullut yhtään naista valituksi vuonna 1963. Tämä mielenkiintoinen tapaus oli kerta, jolloin itse Yhdysvaltojen presidentti John F. Kennedy pyysi Tyyne Leivo-Larssonia neuvonantajiansa kautta kertomaan mielipiteensä omaa presidentin tehtäväänsä ajatellen astuttuaan virkaansa vuonna 1963. Kyseessä oli amerikkalainen radio-ohjelma. Lähetystä varten pyydettiin monien eri alan asiantuntijoiden näkemyksiä siitä, mitä Kennedyn tulisi ottaa huomioon presidenttikaudellaan. Suurlähettiläs Leivo-Larsson oli yksi heistä, joiden näkemyksiä haluttiin tuoda esille. Tapaus teki lähtemättömän vaikutuksen tällöin jo suurlähettiläänä toimineeseen Leivo-Larssoniin. Hän kirjoitti siitä itselleen nauravaan humoristiseen sävyyn muistelmateoksessaan:

Joku varmaan ajattelee, että olen saanut henkisen elefanttitaudin puuskan. Mutta jouduin todellakin julkisesti esittämään mielipiteeni siitä, mitä presidentti Kennedy oli jättänyt ottamatta huomioon virkaan astuttuaan. Tämä arvostelu tapahtui itsensä presidentin pyynnöstä.⁷⁸

Mielipide tuli kysytyksi, koska hän oli menestynyt naisasianainen ja diplomaatti. Kysymyksen esitti radiotoimittaja tohtori William Solzbacher radion välityksellä Washingtonista käsin⁷⁹. Leivo-Larsson vastasi kysymykseen, että:

Minä kirjoitin vastauksen ja sanoin pettyneeni siitä, että hän ei ollut ottanut hallitukseensa ainoatakaan naista, vaikka naiset olivat erittäin voimakkaasti tukeneet hänen presidentiksi tuloaan sekä äänillään että itse vaalipropagandan teossa.⁸⁰

Leivo-Larssonia kiinnosti myös muiden naisten urien edistäminen. Naisilla tuntuu olleen ikään kuin omat pienemmät kilpailevat blokkinsa miesten hallitseman

⁷⁸ Leivo-Larsson (1970), s.163.

⁷⁹ Leivo-Larsson (1970), s.163.

⁸⁰ Leivo-Larsson (1970), s.163.

maailman sisällä tuohon aikaan. Näin ollen naisilla oli omat piirinsä, myös silloin kuin he edustivat yhteiskunnan huippuja. Tyyne Leivo-Larsson seurasi tarkkaan, esimerkiksi sitä, miten naiset tulivat edustetuiksi eri maiden eduskunnissa. Hän kuitenkin valikoi, millaista naiseutta hän arvosti. Leivo-Larsson esimerkiksi varoitteli aikansa naisihanteista ja piti pahimpina filmidiivoja.⁸¹ Toisaalta hän arvosti naisia, joilla oli tyyliä ja jotka olivat luonnostaan kauniita. Hän esimerkiksi kehui Alli Paasikiveä kauniiksi ja tyylikkääksi.⁸²

Hänestä naisista oli paljon suurempiin tekoihin kuin olla vain kauniita. Kaikki naiset, joista hän kirjoitti itse, olivat tavalla tai toisella rikkoneet ahtaita naiskäsitteitä tai selviytyneet ilman miesten apua vaikeissa tilanteissa. He olivat joko liikenaaisia, poliitikkoja tai muulla tavoilla ansioituneita henkilöitä.⁸³ Leivo-Larsson toisaalta sortui itsekkin kuvaamaan naisia ulkoisen olemuksen kautta. Kanssapolitiikkoja hän kuvasi: ”monet naispoliitikot ovat olleet kookkaita, ja kookkaita naisia on nykyisessä eduskunnassakin”.⁸⁴

Vaikka nainen poliitikkona alkoikin olla ”tuttu näky”, niin diplomaattipiireissä karsastettiin naisia yhä avoimesti vielä 1950- ja 1960-luvuilla. Ollessaan sosiaaliministerinä vuonna 1949 Leivo-Larsson puhui siitä, että hänen mielestään aika olisi jo kypsä naisten diplomaattiurien suhteen.⁸⁵ Hän tuskin osasi tuolloin vielä aavistaa, että hänestä itsestään tulisi kymmentä vuotta myöhemmin Suomen ensimmäinen nainen suurlähettiläänä. On toki mahdollista, että haave diplomaattiurasta olikin itänyt jo kauemmin.

Tyyne Leivo-Larsson oli ollut eduskunnassa ulkoasiainvaltionkunnassa sekä kehitysapuasiain neuvottelukunnassa, joten hän oli vallan hyvin perillä ulko- ja turvallisuuspolitiikan tilasta.⁸⁶ Työskentely valiokunnissa ei ollut aina helppoa naiselle. Leivo-Larsson kertoi, että: ”eduskunnassa on muutamia valiokuntia, joita pidetään miesten yksinoikeutena, asiat kun niissä ovat sellaisia, että niiden

⁸¹ Friberg (2003), s.471.

⁸² Leivo-Larsson (1970), s. 89-95.

⁸³ Leivo-Larsson (1970), Elämässä tapaa ja tapahtuu.

⁸⁴ Leivo-Larsson(1970) s.37.

⁸⁵ TA, TLLA. Lehtileike. Lehtileikkeitä 1951-1977. 92, U1.

⁸⁶ <https://valtioneuvosto.fi/hallitukset/ministeri/-/m/tyyne-leivo-larsson> 3.2.2019.

hoitamiseen ei naisen äly ikään kuin oikein yllä!”⁸⁷ Leivo-Larssonin ulko- ja turvallisuuspoliittinen osaaminen oli vahvaa. Monet miehet sen sijaan niin politiikan kuin diplomatian piirissä olivat huomattavasti pätemättömämpiä. Osa oli suorastaan työkyvyttömiä alkoholismin takia, vaikka olisikin ollut muodollinen pätevyys kunnossa.⁸⁸

Tyyne Leivo-Larssonin ura oli rakentunut politiikan ja järjestöjen parissa kolmen vuosikymmenen ajan ennen astumista suurlähettilään saappaisiin. Hän puolusti heikompia ja ajoi palkkatasa-arvoa. Tyyne Leivo-Larssonissa ei ollut perinteistä yläluokkaista charmia, mitä diplomaateissa odotettiin olevan. Hän oli päinvastoin arvopohjaltaan koko ikänsä selkeästi vasemmalla poliittisessa toiminnassaan.

Diplomaattina hän pysyi puolueettomana, mutta hänellä oli hyvät suhteet Norjan Työväenpuolueeseen hallitukseen. Norjassa porvarilliset puolueet istuivat oppositiossa⁸⁹. Hänellä oli loistavaksi kehuttu huumorintaju ja terävä äly, jotka varmasti olivat hyödyksi diplomaattiuralla. Tyyne Leivo-Larsson oli sanavalmis ”emansipeerattu sosiaalitähti”⁹⁰ eikä mikään hiljainen korkeasti koulutettu seurapiirikaunotar, joka olisi ehkä herättänyt vähemmän vastustusta diplomaattiyhteisössä.

Mittava poliittinen ja kansainvälinen ura oli kuitenkin valmentanut hyvin myös diplomatian saralle. Leivo-Larsson oli uransa ohella opetellut useita kieliä yhteiskunnallisessa korkeakoulussa, muun muassa saksaa, englantia ja esperantoa. Esperanto⁹¹ kuului myös Leivo-Larssonin elinikäisiin kansainvälisiin harrastuksiin, jotka alkoivat jo nuorena. Hän lähti ensimmäisen kerran esperantokonferenssiin Oxfordiin jo 1930-luvulla.⁹² Hän oli luonteeltaan utelias näkemään maailmaan harrastusten ja politiikan kautta. Myös kansainvälinen puoluetoiminta tarjosi mahdollisuuksia, joista oli myöhemmin hyötyä suurlähettiläänä. Tyyne Leivo-Larssonilla oli hyvät edellytykset uusien haasteiden edessä pärjäämiseen.

⁸⁷ Leivo-Larsson (1970), s.58.

⁸⁸ Esimerkkitapaus myöhemmin.

⁸⁹ Pekkarinen (2014), s.72.

⁹⁰ Friberg (2003), s.471.

⁹¹ Esperanto on keinotekoinen kieli, joka perustuu luonnollisille kielille. Sitä harrastettiin etenkin vasemmistopiireissä. Sen haaveiltiin toimivan ”maailman kielenä.”

⁹² Friberg, s.470.

3. Pääministerin sijaisen Tyyne Leivo-Larssonin nimitys suurlähettilääksi Norjaan

3.1 Yllätys vai ei?

Nimitys oli sellainen sattuma, jonka eräs norjalainen lehtimies keksi ensimmäisenä ja pani Nya Presseniin, josta sen hämmästykseni luin. En ollut koskaan asiasta kuullutkaan. Tehtävä oli vastenluontoinen minulle, ja pelkäsin epäonnistuvani siinä. Monet naiset kuitenkin sanoivat, että minun täytyy mennä avaamaan tietä toisille.⁹³

Tyyne Leivo-Larsson nimitettiin suurlähettilääksi Osloon loppuvuodesta 1958. Sitä ennen hän oli toiminut Kuuskosken hallituksen pääministerin sijaisena.⁹⁴

Diplomaattikenttä oli ahdasraaminen ja varsin elitistinen vielä 1950- ja 1960-luvuilla. Vanhimmat virkamiehet tulivat lähestulkoon yksinomaan yläluokasta, mutta uusien virkamiesten joukossa alkoi näkyä myös keskiluokan edustajia.⁹⁵

Työväen taustaisia diplomaatteja oli vain 4% vuosina 1951-1960.⁹⁶

Kelpoisuusvaatimuksiin kuului korkeakoulututkinto sekä kielistä pakollisena ranska.⁹⁷ Diplomaattisia virkamiehiä oli 1950-luvun alussa sata ja ei-diplomaattisia virkamiehiä saman verran. Ulkoasianhallinto kasvoi voimakkaasti seuraavan viidentoista vuoden aikana. Vuonna 1964 diplomaattisia virkamiehiä oli 123, mutta ei-diplomaattisia virkamiehiä jo 322. Tyyne Leivo-Larssonin suurlähettiläskausi osui keskelle kiivasta kasvua ja ulkoasiainhallinnon kehitystä. Myös naiset alkoivat tulla alalle. Ennen 1950-lukua yksikään nainen ei palvellut diplomaattisena virkamiehenä. 1960-luvun lopussa diplomaatteina oli kolme naista. He olivat suurlähettiläs Leivo-Larssonin lisäksi Eeva-Kristiina Forsman, joka aloitti virkamiesharjoittelijana 1956 sekä Riitta Örö, joka aloitti virkamiesharjoittelun vuonna 1959.⁹⁸

Kuitenkin vielä 1958 elettiin aikaa, jolloin pelkkä mahdollisuuskin siihen, että joku nainen, saati nainen, jolla ei ollut edes korkeakoulututkintoa, nimitettäisiin

⁹³ Friberg (2003), s.474.

⁹⁴ <https://valtioneuvosto.fi/hallitukset/ministeri/-/m/tyyne-leivo-larsson> 12.12.2018.

⁹⁵ Soikkanen (2003), s.116.

⁹⁶ Soikkanen (2003), s.116.

⁹⁷ Soikkanen (2003), s.120.

⁹⁸ Soikkanen (2003), s.120.

edustuston päällikön eli suurlähettilään tehtävään, herätti vastarintaa jo ennen nimitystä. Poliitiikan ja muun valtionhallinnon piirissä naiset alkoivat jo nousta korkeille ja näkyville paikoille, mutta ulkoministeriön sisällä näin ei ollut. Siellä oli vain yksi nainen karriäärissä ja hänkin alimmalla mahdollisella tasolla: virkamiesharjoittelijana. Tyyne Leivo-Larsson oli itse taas oiva esimerkki, siitä miten naiset saivat jo näkyvyyttä politiikassa. Diplomaattipiirejä ei edes pääministerin sijaisuus vakuuttanut. Friberg kuvasi, että Leivo-Larsson oli ”itseoppinut” ja että hän ”on osoittanut harrastusta kansainvälisiin kysymyksiin”. Samassa hän toteaa, etteivät Leivo-Larssonin kyvyt olisi riittäneen kuin sosiaaliattaseksi⁹⁹ Tukholmaan ilman muodollisesti korkeaa pääministerin tehtävää.

100

Naisten asema muuttui Euroopassa toisen maailmansodan jälkeen. Asenteet muuttuivat myönteisemmiksi naisten urakehityksen suhteen. Samaan muutoksen aaltoon osui myös Tyyne Leivo-Larssonin uran nousu ja sen huippuhetket. Hitaasti muuttuva ja jähmeä ulkoasiainhallinto seurasi vastahakoisesti muutosta perässä. Vaikka Leivo-Larssonin palvelusaikana siellä oli vain kolme siirtymäkelvollista naista, se oli kuitenkin kolme enemmän kuin milloinkaan aikaisemmin. Tulevina vuosikymmeninä tilanne muuttui entisestään ja nykyään suurin osa diplomaattikarriäärin valituista on naisia.¹⁰¹

Tyyne Leivo-Larssonin nimitys suurlähettilääksi voidaan tulkita yllättäväksi nimitykseksi tiettyjen piirteiden kautta, mutta toisaalta mahdolliset suunnitelmat nimityksen toteuttamiseksi olivat kytenneet pidemmän aikaan julkisen keskustelun taustalla. Asia vaikuttaa jokseenkin ristiriitaiselta eri lähteiden valossa. Useissa eri lähteissä kerrotaan, että keskusteluja on käyty muutama vuosi, niitä keskusteluja ei vain ole dokumentoitu. Silti Leivo-Larsson itse kertoo olleensa yllättynyt nimityksestään. Ralf Friberg kertoo, että sosialidemokraattien käydessä hallituspuheita jo vuonna 1956 K.A. Fagerholm olisi esittänyt, että Tyyne Leivo-Larsson tulisi mukaan hallitukseen. Tähän Väinö Leskinen oli vastannut, että ”Leivo-

⁹⁹ Attasea on avustaja edustustossa.

¹⁰⁰ Friberg (2003), s.467.

¹⁰¹ Vuodesta 2003 yli puolet uusista diplomaateista on ollut naisia:
https://www.slideshare.net/UM_Eurooppatiedotus/ulkoasiainministerin-rekrytointi 3.4.2019.

Larsson siirtyy lähettilääksi!”¹⁰² Kirjailija Matti Kurjensaari¹⁰³ kirjoittaa vuotta myöhemmin päiväkirjateoksessaan *Jäähyväiset 1950-luvulle* 28.12.1957, että Tyyne Leivo-Larsson tulee olemaan ”poissa pelistä” koska hän lähtee lähettilääksi Osloon.¹⁰⁴ Nimityshuhuista on jäänyt jäljelle toissijaisia vihjeitä, mutta selkeästi niitä on käyty suljettujen ovien takana jo ennen vuotta 1958. Eräässä kirjeessä vihjattiin myös mahdollisesta suurlähettilään pestistä New Yorkiin: Tyyne Leivo-Larssonin ystävä, josta on vain etunimi ”Emily” tiedossa, ja joka myös työskenteli YK:n suurlähettilään Gripenbergin kanssa New Yorkissa, kirjoitti onnittelukirjeen ohessa Oslon uudelle suurlähettiläälle toiveensa siitä, että Leivo-Larsson olisi tullut itse asiassa Gripenbergin tilalle New Yorkiin.¹⁰⁵ Tämä saattoi olla vain ilmaan heitetty toive. Mutta lienee myös mahdollista, että Oslo ei ollut ainoa paikka, minne Leivo-Larssonia kaavailtiin.

Vuotta ennen nimitystä vuoden 1957 Tyyne Leivo-Larssonin kirjeenvaihdossa, ei käydä asiasta keskusteluja. Vuosi 1957 meni sosiaaliministeri¹⁰⁶ Leivo-Larssonilla niin kansallisten kuin kansainvälisten asioiden parissa, mutta pian siintävästä diplomaatin urasta ei ainakaan pidetty mekkalaa, mikäli tällaisia todellisia tavoitteita on ylipäättään ollut. Nimitystä edeltävät vuodet olivat tulevalle suurlähettiläälle oivaa pohjustusta tulevaan. Hän ylläpiti ahkerasti suhteita niin työn kuin henkilökohtaisenkin elämän saralta myös Suomen ulkopuolelle.

Ulkoasianvaliokunnasta käsin Tyyne Leivo-Larsson oli pysynyt hyvin perillä kansainvälisten asioiden parissa. Hän myös tunsi hyvin Suomen ulkopoliittista johtoa aina presidentti Urho Kekkosta myöten. Vuoden 1957 kirjeenvaihto sisältää postia niin Nigeriaan, Kanadaan kuin muuallekin päin maailmaa. Kutsujakin sateli sosiaaliministerille verrattain kauas koti-Suomesta muun muassa ympäri Aasiaa sekä puhumaan YK:n päämajaan New Yorkiin.¹⁰⁷ Leivo-Larsson oli varsin kosmopoliitti ja kokenut nainen. Hän tuntuu olleen itsevarma kansainvälisten asioiden parissa.

¹⁰² Friberg (2003), s.474.

¹⁰³ Matti Kurjensaari (1907-1988) oli suomalainen kirjailija, toimittaja ja toimi politiikassa taustavaikuttajana.

¹⁰⁴ Kurjensaari (1960), s.49.

¹⁰⁵ Päiväämätön kirje, kuitenkin niin, että siinä onnitellaan nimityksestä, joten luultavasti se on loppuvuodelta 1958. ”Emilyltä” Tyyne Leivo-Larssonille, New Yorkista Osloon. TA, Tyyne Leivo-Larssonin kirjeenvaihtoa 1943-1960. 92, F1.

¹⁰⁶ Fagerholmin II hallitus.

¹⁰⁷ TLLA, TA 92 F1, Leivo-Larsson kirjeitä 1943-1960.

Hänellä oli erinomaista kokemusta sekä henkilökohtaisia avuja toimia monenlaisten ja erilaisista kulttuureista tulevien ihmisten parissa. Tyyne Leivo-Larsson oli tässä vaiheessa elämäänsä 56-vuotiaana ministerinä monipuolinen maailmankansalainen, joten hänen astumisensa suurlähettilään saappaisiin on varmasti vaikuttanut luontevalta.

Nimityksellä oli myös ulkoministeriön historioitsijan, Jussi Pekkarisen, mukaan spekuloitu muutama vuosi ennen nimitystä.¹⁰⁸ Selkeitä vihjeitä mahdollisesta suurlähettiläsnimityksestä alkoi näkyä kuitenkin vasta pitkin vuotta 1958. Kyseisen vuoden heinäkuussa norjalaisen aikakauslehdessä, *Fremtiden Drammenin*, toimitussihteeri, Ander Nökelby, lähestyi Leivo-Larssonia kirjeitse ja kyseli vihjaillen tulevasta nimityksestä.¹⁰⁹ Siitäkin huolimatta, vaikka asiasta ei löytynyt dokumentoitua tietoa, huhut nimityksestä ovat olleet niin laajalle levinneitä, että ne oltiin kuultu jo Norjassakin. Kenties nimityspuheet jäivät käytäväpuheiden asteelle tai löytyvät muualta yksityisistä kirjeistä. Nimitysuutisesta ei myöskään jäänyt edes mitään merkille ulkoasiainvaliokunnan vuosikirjoihin, vaikka useat muut suurlähettiläsnimitykset saivatkin merkinnän. Leivo-Larsson toimi itse ulkoasiainvaliokunnassa jäsenenä ja ainoa viittaus hänen lähdöstään Osloon oli se, että hänen nimensä vain katosi pöytäkirjoista osallistujien listalta.¹¹⁰

Varhaisin nimitysasiasta vastaan tullut virallinen aineisto on Tyyne Leivo-Larssonin anomus erivapauden myöntämisestä, koska häneltä puuttui diplomaatin työhön vaadittava muodollinen koulutus.¹¹¹ Anomus valtioneuvostolle kuului näin:

Valtioneuvostolle, Anon täten kunnioittavasti, että Valtioneuvosto myöntäisi minulle erivapauden asetuksen määräämistä kelpoisuusehdoista Suomen ulkomaan edustuston suurlähettilään virkaa varten. Liitän mukaani ansioluetteloni ja henkilötiedot.¹¹²

¹⁰⁸ Pekkarinen (2014), s.68.

¹⁰⁹ TLLA, TA 92 F1, Nökelby, Anders, kirje Tyyne Leivo-Larssonille. Heinäkuu 1958, Norjasta.

¹¹⁰ UKK-arkisto, Valtioneuvoston ulkoasiainvaliokunnan pöytäkirjoja 1957-1958.

¹¹¹ UMA, 5 F Leivo-Larsson, Tyyne. Leivo-Larssonin valtioneuvostolle esittämä anomus erivapaudesta. 30.7.1958, Helsingissä. Jäljennös

¹¹² UMA, 5 F Leivo-Larsson, Tyyne. Leivo-Larssonin valtioneuvostolle esittämä anomus erivapaudesta. 30.7.1958, Helsingissä. Jäljennös.

Ulkoministerinä oli Leivo-Larssonin nimityksen aikana Paavo Juhani Hynninen (1883-1960). P.J. Hynninen oli itsekin palvellut Suomea lähettiläänä.¹¹³ Hänellä meni urakuviot ikään kuin päinvastoin kuin Leivo-Larssonilla: diplomaatista poliitikoksi. Siinä ei näemmä ollut mitään vastarintaa herättävää. P.J. Hynnisestä on kirjoitettu samanlainen pienoiselämäkerta *Suomalainen diplomaatti*- teokseen kuin Tyyne Leivo-Larssonista. Martti Favorin kirjoitti kappaleen. Favorin väittää, että juurikin Tyyne Leivo-Larssonin nimitys suurlähettilääksi herätti Hynnissä vastarintaa.¹¹⁴ Hän oli jo kertaalleen onnistunut estämään Leivo-Larssonin merkittävän kansainvälisen työmatkan. Leivo-Larssonia oltiin valtuuttamassa YK:n kokoukseen New Yorkiin, mutta Hynninen puolsi sitä, että edustusto paikan päällä hoitaisi kokouksen.¹¹⁵ Kun sitten huhut Suomen ensimmäisestä mahdollisesta naissuurlähettiläästä alkoivat konkretisoitua, ulkoministeri esitteli pitkän listan, miksi Tyyne Leivo-Larsson ei tähän toimeen sopisi. Syitä oli muun muassa se, että Leivo-Larsson oli ulkopuolinen, häneltä puuttui koulutus sekä kokemus ja asetusten mukainen pätevyys. Myös sukupuolella oli oma painoarvonsa ulkoministerin kielteisissä kannoissa.¹¹⁶

3.2 Kaksi kandidaattia suurlähettilääksi Osloon

Oli huhujen kanssa niin tai näin, niin Tyyne Leivo-Larsson ei ollut ainoa mahdollinen lähettiläs Osloon. Hän kilpaili Oslon suurlähettilään paikasta diplomaattien ja itse ulkoministeri Hynnisen suosikin Otso Wartiovaaran (1908-1991) kanssa.¹¹⁷ Otso Wartiovaara oli kokenut ja pitkään ulkoministeriössä palvellut diplomaatti. Hän oli koulutukseltaan lakitieteiden kandidaatti ja oli toiminut ulkoasiainministeriön palveluksessa pitkään jo vuodesta 1934. Molempia kandidaatteja esiteltiin lehdistössä, mutta pääministerin sijaisesta povattiin jo voittajaa etukäteen.

Vaikka nimityshuhuja todistavaa tietoa on jäänyt vain vähän paperille, suurlähettilään itse antamansa selitys yllätyksestä, jonka hän luki lehdestä, tuntuu hieman kummalta, kun kerran julkisuudessaakin esiteltiin molemmat ehdokkaat

¹¹³ Favorin (2003), s.152.

¹¹⁴ Favorin (2003), s. 177.

¹¹⁵ Favorin (2003), s.177-178.

¹¹⁶ Favorin (2003), s. 178.

¹¹⁷ Soikkanen, s.118.

loppuvuodesta 1958. Julkista keskustelua käytiin lehdistössä välillä varsin värikkäinkin perusteluin. Yleisöosastokirjoituksissa Leivo-Larssonin nousua suurlähettilääksi vastustettiin silläkin verukkeella, että hän oli työhön liian ruma. Suurlähettilään huumorintajusta taas kertoo se, että ”hän ei pitänyt tuomiota täysin perusteettomana”.¹¹⁸

Koska ehdokkaista ei oltu yksimielisiä, tuli päätöksestä äänestää. Lopulta nimitysäänestyksestä ei tullut kovinkaan tiukka. Tyyne Leivo-Larsson tuli valituksi Oslon suurlähettilääksi selkeällä äänenemmistöllä. Valtioneuvosto äänesti Tyyne Leivo-Larssonin nimityksen puolesta 31.7.1958.¹¹⁹ Äänestyksen lopputulos oli 8-4 naiskandidaatin puolesta. Puolet äänistä tulivat kolmelta skogilaiselta sosialidemokraatilta, joita Leivo-Larsson edusti itsekin. Puolet äänistä kertyi kekkosmielisiltä valtioneuvoston jäseniltä. Wartiovaaran neljä ääntä tuli elinkeinoelämän edustajilta.¹²⁰

Kun Tyyne Leivo-Larssonin ”voitto” oli selvä Wartiovaaraan nähden, ulkoministeriössä ryhdyttiin vastarintaan. Vastanimitetty suurlähettiläs ei saanut tukea ulkoasianministeriöstä. Hän ei saanut onnitteluja nimityksensä johdosta eikä edes vastauksia kirjeisiinsä virkamieskunnalta. Miesvaltainen työyhteisö suhtautui Leivo-Larssoniin varsinkin alussa kriittisesti ja jopa vähättelevästi. Naisten väitettiin olevan kyvyttömiä ulkomailla edustamiseen, mutta todellisuudessa heidät haluttiin pitää poissa diplomaattipiireistä. Kelpoisuusvaatimukset täyttäviä naisia olisi kyllä ollut saatavilla, mutta heitä ei valittu diplomaatin tehtäviin. Epäiltiin myös, että naiset eivät osaa kirjoittaa kunnollisia raportteja tai että he lähtisivät aiheesta (ulkosuhteiden hoito) karkuteille.¹²¹ Ensimmäinen naissuurlähettiläs sai olla hyvin yksin uuden tilanteen edessä. Tilannetta kuvaa hyvin se, että vain yksi suurlähettiläs lähetti onnittelunsa Tyyne Leivo-Larssonin nimityksen johdosta: YK:n suurlähettiläs G.A. Gripenberg.¹²² Tuore suurlähettiläs vastasi kollegalleen, että:

¹¹⁸ Soikkanen (2003), s.118.

¹¹⁹ UMA, nimitysasiat: 5 F Leivo-Larsson, Tyyne.

¹²⁰ Friberg (2003), s 477.

¹²¹ Soikkanen (2003), s.118.

¹²² Kirje G.A Gripenbergiltä New Yorkista Tyyne Leivo-Larssonille Oslon 1958. Tyyne Leivo-Larsson kirjeenvaihtoa 1943-1960.

Panin erittäin suuren arvon sille sydämelliselle onnitelulle, jonka sain nimitykseni johdosta Osloon. Se olikin ainoa, minkä sain ulkoasiainministeriön piiristä, joten sillä oli senkin vuoksi erikoisen suuri arvo. Se sekä rohkaisi että kannusti minua.¹²³

Karriäridiplomaatit olivat tyrmistyneitä Fribergin mukaan. Hän myös väittää, että: ”jos nimitys Osloon olisi riippunut ulkoasiainministeriöstä, nuija ei olisi kopahtanut koskaan”.¹²⁴ Nuijankopautuksella hän viittasi nimitykseen. Myös ulkoministeriön oma historioitsija Jussi Pekkarinen kertoo, että se että onniteluja ei lähetty oli mielenosoituksellista hiljaisuutta.¹²⁵ Huono kohtelu työnantajan ja diplomaattikollegoiden puolelta jäi kalvamaan ilmeisesti Tyyne Leivo-Larssonia, vaikka hän ei asiasta juuri mitään ilmaissutkaan, mutta hän oli esimerkiksi etukäteen jo ennen kuolemaansa kieltänyt ulkoministeriön edustajia osallistumasta hautajaisiinsa.¹²⁶ Hän kyllä toisinaan valitti kaltoin kohtelustaan niin Kekkoselle kuin Karjalaisellekin kirjeissään. Ulkoministeriössä asennoituminen oli kieltämättä kylmää Oslon suurlähettilästä kohtaan, mutta oli niitäkin runsain mitoin, jotka iloitsivat nimityksestä. Sosialidemokraattiset naiset kokivat nimityksen voimaannuttavana. Martta Salmela-Järvinen¹²⁷ kertoi, että:

Tyyne Leivo-Larssonin nimittäminen Osloon, oli meidän naisten mielestä huomattava saavutus, mutta miehet meinasivat ratketa ompeleistaan. He jaksoivat jankuttaa kiipeilystä ja kyynärpäätaktiikasta.¹²⁸

Myös monet miehet Leivo-Larssonin lähipiirissä onnittelivat suurlähettilästä.

Presidentti Urho Kekkonen itse oli Tyyne Leivo-Larssonin nimityksen takana. Siinä jäi vain vähän vaikuttamisen keinoja tyytymättömille virkamiehille. Ulkoministerin lisäksi neljä muutakin ministeriä vastustivat presidentin ”suosikkia”. Presidentin

¹²³ Friberg (2003), s.476.

¹²⁴ Friberg (2003), s. 475.

¹²⁵ Pekkarinen (2014), s. 70.

¹²⁶ UMA 5 F Leivo-Larsson, Tyyne, hänen kuolemaansa ja hautajaisiaan koskevat asiakirjat.

¹²⁷ Martta Salmela-Järvinen (1892-1987) oli suomalainen sosialidemokraattinen poliitikko, joka oli kansanedustajana vuodet 1939–1959 ja TPSL:n kansanedustajana 1959–1966.

¹²⁸ Friberg (2003), s.478.

kanta kuitenkin voitti valtioneuvostossa.¹²⁹ Hän teki päätöksen poliittisin perustein ja Tyyne Leivo-Larsson joutui anomaan erivapautta tullakseen valituksi. Tässä yhteydessä on hyvä muistaa, että ulkoministeriö oli tosiasiassa ”presidentin ministeriö” kuten Timo Soikkanen on muotoillut asian osuvasti kirjoittaessaan ulkoasiainhallinnon historiaa.¹³⁰ Poliittiset nimitykset eivät olleet mikään poikkeus Kekkonen ensimmäisellä kaudella, vaikka juuri Tyyne Leivo-Larssonin tapauksessa haluttiin näin väittää. Se mikä sen sijaan oli poikkeuksellista kyseessä olevassa nimityksessä, oli nimitettävän suurlähettilään sukupuoli ja tämän työläinen taustansa, ei niinkään nimitys ohi karriäärin. Syitä presidentin suosiolle etsittiin niinkin kaukaa kuin siitä, että Leivo-Larsson oli toiminut Kekkonen valitsijamiehenä 1956. Tämä selitys kuitenkin tyrmättiin Leivo-Larssonin uran vähättelynä hänen ystäväpiirissään.¹³¹

Muitakin syitä kuin nimityksen poliittisuus kyllä löydettiin, mitkä ärsyttivät virkamieskuntaa. Jopa se, että tuore suurlähettiläs ei ollut mikään kaunotar alensi hänen arvoaan miesten hallitsemassa diplomaattikunnassa. Suurlähettiläs Ralf Friberg kertoi Leivo-Larssonin nimityksestä näin:

Hänen olemuksessaan ei ollut klassista kauneutta. Mutta Tyyne Leivo-Larssonin sähköisti kirkas äly, nopea reagointi, huumori nokkeluus sekä pettämätön itseluottamus. - - Tyyne Leivo-Larssonin toiminta ammattidiplomaattina supistuu seitsemään vuoteen. Hänen naisena siinä selviytymisensä on edellyttänyt monipuolisia avuja, vaikka itse nimitys tehtävään lienee niitä avoimen poliittisia, joita presidentti Urho Kekkonen ensimmäisellä kaudellaan suoritti. Siten se oli myös diplomaattikunnallemme vastenmielisimpiä.¹³²

Fribergin näkemyksessä nousee esille kahtiajakoisia kuvauksia suurlähettilästä. Toisaalta hän mainitsee ensitöikseen, että tämä ei ollut kaunis ja sitten taas kehuu Leivo-Larssonia teräväksi ja huumorintajuiseksi. Friberg myös painottaa, että naisena suurlähettiläänä kyse on ollut selviytymisestä, joka on edellyttänyt ”monipuolisia avuja”. Leivo-Larssonilla niitä riitti. Niin pitkäaikaista

¹²⁹ Favorin (2003), s.178.

¹³⁰ Soikkanen (2003).

¹³¹ Friberg (2003), s. 474.

¹³² Friberg (2003), s. 469.

kokemusta kansainvälisten asioiden hoidosta kuin vaikkapa illallisten järjestämisestä. Nämä Fribergin mainitsemat ”avut” jäävät kuitenkin avaamatta, joten jää arvailun varaan oliko tämä ilmaisu kehu vai vähättely.

Friberg kuvaa myös, että juuri Leivo-Larssonin nimitys oli vastenmielisimpiä muulle diplomaattikunnalle. Se jää kuitenkin epäselväksi, miksi juuri tämä nimitys kaikista poliittista nimityksistä oli erityisen vaikeasti hyväksyttävä. Poliittiset nimitykset vähenivät 1950-luvulla, mutta niitä tapahtui Kekkosen ensimmäisellä presidenttikaudella suhteellisen runsaasti. Merkittävimmät kolme poliittista suurlähettiläsnimitystä olivat Cay Sundströmin (1902-1959) nimitys Pekingiin vuonna 1953, Eero A. Wuoren (1900-1966) nimitys Moskovaan vuonna 1955 sekä viimeisenä merkittävänä poliittisena nimityksenä Leivo-Larssonin nimitys Osloon.¹³³ Edustustojen päällikköjä oli tuolloin 19, joista 4 olivat valittu tehtäviin poliittisin perustein. Poliittiset nimitykset haittasivat virkamiesdiplomaattien etenemistä, mikä myös aiheutti närää. 1960-luvulla poliittiset nimitykset tyrehtyivät.¹³⁴ Kekkonen joutui kuitenkin vielä vuoden 1962 presidentin kampanjassaan perustelemaan miksi oli nimittänyt suurlähettiläitä ohi karriäärin. Samassa artikkelissa hän kertoi, että on vain kerran ohittanut nimitysasioissa valtioneuvoston enemmistön. Tämä tapaus oli Kaarlo Hilillän nimitys Kansaneläkelaitoksen johtoon. Muutoin valtioneuvoston äänenemmistö on lopulta ratkaissut nimitysasiat, myös suurlähettiläiden suhteen. Niin oli asian laita myös Tyyne Leivo-Larssonin kohdalla. Sivulauseessa myös kehutaan suurlähettilään selviytyneen tehtävästään hyvin.¹³⁵

Ensimmäisen naissuurlähettilään nimitys jakoi siis mielipiteitä niin sukupuolen kuin poliittisen nimityksenkin vuoksi. Toisaalta valtionjohdosta löytyi myös kannatusta Leivo-Larssonin poliittisille nimityksille. Myös äänenemmistö valtioneuvostossa oli nimityksen takana, vaikka asiaa ei hyväksytty täysin vailla kilpailua. Uusi pääministeri teki pian vierailun Osloon Leivo-Larssonin asetuttua aloille Norjaan. Pääministeriksi oli noussut V.J. Sukselainen Kuuskosken jälkeen, jota Leivo-Larsson oli sijaistanut. Pääministeri V.J. Sukselainen, kirjoitti Leivo-Larssonille Oslon vierailun päätteeksi näin:

¹³³ Soikkanen (2003), s.122.

¹³⁴ Soikkanen (2003), s.122.

¹³⁵ HS 9.1.1962, Nimityspolitiikka eilen selvitettävänä; Lehistökatsaus edustustoja varten, s.12.

Horjutit sitä aikaisempaa käsitystä, ettei Skandinavian maissa mitään lähetystöjä tarvita, kun muutenkin ollaan tuttavია. Olisin valmis vetäytymään seuraavaan puolustusasemaan ja sanomaan, että ei ainakaan ammattidiplomaatteja, ellei Tarjanteen väki olisi miellyttävästi yllättänyt meitä aamukahvilla. Ehkä antaudun kokonaan pidättäen kuitenkin itselleni arvosteluvapauden niihin tyyppeihin, jotka eivät ole mitään oppineet, vaikka ovat valtion kustannuksella harjoitelleet.¹³⁶

Kirjeensä lopuksi Sukselainen vielä toivottaa hyvää pikkujoulua ja jatkuvaa menestystä norjalaisten kesyttämiseen.¹³⁷ Leivo-Larssonin hyvä ystävä Pekka Martin¹³⁸ puolusti Leivo-Larssonin eli ”Leivottaren” pätevyyttä. Hänen mielestään puoltavat perustelut löytyivät Tyyne Leivo-Larssonin mittavasta kansainvälisestä urasta ja kokemuksesta. Hän totesi Leivo-Larssonia vähätteleviin puheisiin näin: ”Pidän tuollaisia puheita joutavina. Niillä halutaan vähentää Leivottaren uran saavutusten arvoa.”¹³⁹ Tuore suurlähettiläs ei ottanut itse kantaa sen kummemmin ulkoministeriössä nousseeseen pieneen kapinaan, vaan lähti kylmän viileästi hoitamaan tehtävänsä suurlähetystön päällikkönä. Ralf Friberg myös leikitteli ajatuksilla, että Leivo-Larsson haluttiin pois Suomesta. Hän ehdottaa, että kenties nimityksen takana oli K.A. Fagerholm, joka olisi halunnut säästää Leivo-Larssonia suojatyössä, kunnes sosialidemokraattinen puolue jälleen nousisi kukoistukseen. Friberg myös kysyy ”oliko nimitys Osloon palkkio vai karkotus?”¹⁴⁰

”Leivottarelle” lähtö Osloon tuli kiireiseen saumaan. Hän oli juuri hoitanut pääministerin tehtäviä Reino Kuuskosken (1907-1965) hallituksessa ennen muuttoaan Osloon. Perillä Oslossa odotti jonkinasteinen käytännön kaaos, joten hänellä ei liennyt edes liiammin aikaa paneutua kaikkiin panetteluihin, joita nimitys aiheutti. Toisaalta lähtö Osloon tuli myös sopivaan saunaan. Taustalla oli myös

¹³⁶ TA, TLLA Tyyne Leivo-Larssonin kirjeenvaihtoa 1943-1960. 92, F1. V.J. Sukselaisen kirje Tyyne Leivo-Larssonille 18.1.1958, Helsinki.

¹³⁷ TA, TLLA Tyyne Leivo-Larssonin kirjeenvaihtoa 1943-1960. 92, F1. V.J. Sukselaisen kirje Tyyne Leivo-Larssonille 18.1.1958, Helsinki.

¹³⁸ Pekka Martin (1923-2004) oli Sosialidemokraattisen puolueen toimitsija, piirisihteeri ja sihteeri puoluetöimistössä.

¹³⁹ Friberg (2003), s. 469.

¹⁴⁰ Friberg (2003), s.475.

sosialidemokraattisen puolueen sisäiset ongelmat sekä oman poliittisen uran kohokohtien jääminen taakse. Tietävästi Leivo-Larsson ei ollut tavoitellut diplomaatin uraa mitenkään päämäärätietoisesti, mutta hän lähti kuitenkin mielellään Osloon. Leivo-Larsson sai voimaa uskosta yliluonnolliseen johdatukseen. Hän oli avoimesti ateisti¹⁴¹, mutta julkisuudelta piilossa hän vaikuttaa olleen astrologiaan ja onnenkaluihin nojaava henkilö. Hänen arkistoissaan on säilynyt, joukko neliapiloita, astrologisia karttoja ja horoskooppeja.¹⁴² Tyyne Leivo-Larsson tuntuu olleen jokseenkin deterministisen oloinen hahmo, joka koki asioiden tapahtuvan tietyistä selittämättömistä syistä, ikään kuin kohtalon johdattamina. Hän otti tehtävät vastaan kenties siitä syystä tyynesti, uskoen niiden olevan kohtalon johdatusta. Niin oli myös tässä tapauksessa, kun hänet nimitettiin ensimmäisenä naisena suurlähettilääksi. Hän kirjoitti omasta merkillisestä kohtalostaan näin:

Jostakin merkillisestä kohtalon oikusta olen joutunut olemaan eräänlainen muurinmurtaja. Olen nimittäin joutunut monta kertaa elämässäni olemaan ensimmäinen nainen sillä ja tällä paikalla puhumattakaan siitä, että olen monesti joutunut olemaan ainoa nainen. -
-Mutta olen joutunut monesti olemaan sellaisella paikalla, joka tavanomaisesti on ollut miehen paikka, ja siitä on aiheutunut monenlaisia kimmelluksia. Ensi aikoina ministerinä sain totutella kuulemaan, miten minua nimitettiin herra ministeriksi.¹⁴³

Aina silloin tällöin hän kirjoitti ystävättärilleen ja saattoi mainita mielipahasta tai kohuista, mutta mitään sellaista vaikutelmaa, että haukut olisivat hetkauttaneet Tyyne Leivo-Larssonia suuntaan tai toiseen ei tule.¹⁴⁴ Hänellä tuntuu olleen luottamusta omaan osaamiseensa sekä selkeä kuva työtehtävistään astuessaan suurlähettilääksi. Hänellä oli myös vankkaa itseluottamusta sekä huumoria, jotka molemmat auttoivat parjailuin kohteena pärjäämisessä. Hän oli jopa leikannut muutaman pilakuvan itsestään talteen muiden lehtileikkeiden joukkoon. Ilmeisesti ne huvittivat häntä itseään myös.¹⁴⁵

¹⁴¹ Leivo-Larsson (1970), s.147.

¹⁴² Passim. TLLA TA ja TLLA KA.

¹⁴³ Leivo-Larsson (1970), s.157.

¹⁴⁴ TA, TLLA, Tyyne Leivo-Larsson kirjeenvaihtoa 1943-1960.

¹⁴⁵ TA, TLLA, Tyyne Leivo-Larsson, henkilötietoja ja haastatteluja 1958-1974.

Nimitys astui voimaan 1.9.1958, jolloin Tyyne Leivo-Larsson nimitettiin suurlähettilääksi Osloon. Samalla hänestä tuli 29.11.1958 alkaen Reykjavikin lähettiläs.¹⁴⁶ 16.6.1964 hänet nimitettiin myös Reykjavikin suurlähettilääksi. Islannissa ei ollut omaa edustustoa, joten Islannin asioita hoidettiin Oslostakin. Hänen vapautettiin diplomaatin toimesta 1.12.1965, kun hän siirtyi eläkkeelle ja takaisin politiikkaan Suomen puolelle.¹⁴⁷

¹⁴⁶ UMA, 5 F Leivo-Larsson, Tyyne.

Suurlähettiläs T. Leivo-Larssonin valtuutus lähettilääksi Reykjavikiin 29.11.1958.

¹⁴⁷ UMA, 5 F Leivo-Larsson, Tyyne. Presidentti Kekkonen myöntämä ero suurlähettilään virasta 10.9.1965, Helsinki.

4. Alkutaival suurlähettiläänä Oslossa

4.1 Henkilöstöhallinnon haasteita

Ennen Suomen ensimmäisen naissuurlähettilään saapumista Oslossa oli suurlähettiläänä Eduard Hj. Palin.¹⁴⁸ Vaikka juuri naisten pelättiin olevan toivottoman tunteellisia raportioijia, niin itseasiassa Leivo-Larssonin edeltäjä Palin epäonnistui pahemman kerran kirjoittaessaan tunteellisen ja epäasiallisen raportin ensimmäisestä Islannin matkastaan.¹⁴⁹ Tämä raportointi meinasi johtaa Palinin ennen aikaiseen siirtymiseen Oslost, mutta hän oppi kerrasta ja suhtautui lopun palvelusaikaansa kunnioittavasti myös Islantiin. Lopulta ammattidiplomaatti Palin sai palvella Oslossa eläköitymisikäänsä saakka ja jäi eläkkeelle vuonna 1958.¹⁵⁰

Diplomaattielämää ympäröi ajatukset kosmopoliittisesta glamourista ja korkeasta elämänlaadusta cocktailtilaisuuksineen merkittävien henkilöiden ympäröimänä. Tämä on pieni osua totuutta. Arkitodellisuus ainakin Oslon suurlähetystössä oli jotain aivan muuta. Paikan päällä suurlähetystössä moni seikka tuli yllätyksenä tuoreelle suurlähettiläälle. Virka-asunto oli suorastaan vaatimaton eikä käytännön seikatkaan olleet tuttuja vielä. Käytännön yllätyksiä olivat myös esimerkiksi henkilökunnan tullivapaat ostokset ja se että ”edustuston kakkonen” eli lähetystösihteeri oli Fribergin kuvailun mukaan ”vetämätön juoppo”. Henkilöstöhallinto tuotti vähintään yhtä paljon haasteita kuin lähetystön vaatimaton varustetaso.

Suurlähettilään pääasiallisiin tehtäviin kuului esimerkiksi poliittinen raportointi, muut tärkeämmät asiat, henkilökunnan ja konsulien johtaminen, asemamaan parlamentin tapahtumien seuraaminen sekä myös kuriiripostit. Suurlähettilään ja kakkosmiehen yhteisiä tehtäviä olivat oikeudelliset kysymykset, protokolla-asiat, kulttuuriasiat, Suomea koskevat ei-taloudelliset seikat, tiedusteluaiheet, stipendien myöntäminen, lehdistökysymykset ja myös propagandaseikat.¹⁵¹ Esimies kuvasi läheisintä alaistaan:

¹⁴⁸ Pekkarinen (2014), s. 54.

¹⁴⁹ Pekkarinen (2014), s. 58 ja s.68.

¹⁵⁰ Pekkarinen (2014), s. 58 ja s.68.

¹⁵¹ Friberg (2003), s.477.

Kun minä en saa kuria edes niin, että hän tulisi työhön ennen klo 10 aamulla, vaikka lähteekin hyvin täsmällisesti 15.30, niin minusta alkaa tuntua siltä kuin pitäisi pyrkiä disponibiliteettiin¹⁵², minun nimittäin, sillä ympärillä tapahtuu paljon mielenkiintoista, mutta juoksevat asiat vievät niin paljon huomiota, että suuret asiat jäävät hoitamatta. Ei saa kootuksi itseään, kun aina joku juttu ärsyttää.¹⁵³

Disponibiliteetti ei ollut kovin paha rangaistus. Kotimaansiirtoon päätnyt virkamies pääsi ulkoministerin tai hallituksen käytettäväksi.¹⁵⁴ Joka tapauksessa, ei ollut siis yhdentekevää, millainen lähetystön kakkonen oli. Aivan ensimmäiseksi jo ennen kuin lähetystösihteeri sai lähteä, suurlähettiläs vaati kanslistin kutsumista Suomeen.¹⁵⁵ Oslon lähetystösihteeri lähetettiin Suomeen ja tilalle tuli, jos mahdollista, entistäkin huonompi¹⁵⁶, lähetystösihteeri, joka niin ikään lähti pian Oslosta ja jäi ilmeisesti alkoholismin seurauksena eläkkeelle vain 50-vuotiaana.¹⁵⁷

Alkoholin käyttö oli paikoin ongelmallista 1950- ja 1960-luvuilla diplomaattipiireissä. Alkoholiongelmat haluttiin pitää sisäisinä kysymyksinä, eikä niihin haluttu puuttua: alkoholismi oli tabu ulkoasianhallinnon sisällä. Alkoholisoituneiden diplomaattien kohdalla tavanomaisin ratkaisu oli, että ”pahasti riippuvainen tai ryyppykierteeseen joutunut vedettiin joskus kotimaahan toviksi kuivumaan”.¹⁵⁸ Leivo-Larsson on toiminut tähän nähden poikkeuksellisesti, kun lähti heti järjestämään lehdistösihteerin siirtoa pois. Leivo-Larssonia pyydettiin myöhemmin ottamaan kantaa diplomaattien alkoholin käytöstä ja hän pitikin siitä puheen sosiaaliministeriön raittiusjärjestöjen kokouksessa 29.11.1965 juuri ennen eläköitymistään.¹⁵⁹ Suurlähettiläs itse ei käyttänyt alkoholia lainkaan. Lopulta kahden edeltävien lähetystösihteerien paikalle tuli Ulf-Erik Slotte, joka sai

¹⁵² Ulkoasiainhallinnon virkamiehen vapauttaminen tehtävästään.

¹⁵³ Pekkarinen (2014), s.70.

¹⁵⁴ Soikkanen (2003), s.153.

¹⁵⁵ Pekkarinen (2014), s.70.

¹⁵⁶ Leivo-Larssonin mielestä.

¹⁵⁷ Friberg (2003), s.481.

¹⁵⁸ Soikkanen (2003), s.155.

¹⁵⁹ TA, TLLA Tyyne Leivo-Larsson puheita 1958-1969, H7.

esimiehensä arvostuksen.¹⁶⁰ Slotte sen sijaan kuvasi Leivo-Larssonia vaikeimmaksi esimiehekseen uransa aikana.¹⁶¹

Alempien virkamiestensä esimiehenä naissuurlähettiläs vaikutti hankalalta esimieheltä. Monista ongelmista, hän sai syyttää itseään, Fribergin mukaan. Hän oli sen lisäksi, että oli lämmin ja hauska, myös oikukas ja arvaamaton. Osa Oslon tapahtumista seurasi myös vuosille 1966-1967, jolloin Leivo-Larsson toimi TPSL:n kansanedustajana. Hän kuului tällöin myös parlamenttien välisen liiton (IPU) johtokuntaan. Siellä oli sihteerinä toinen lähetystösihteereistä, jonka hän oli lähettänyt Oslost pois. Yhteistyö ei tahtonut sujua uusissakaan piireissä.¹⁶²

Suurlähettiläällä oli myös hankala suhde sanomalehtiavustaja Antero Vartiaan, joka jakoi paikan Tukholman, Kööpenhaminan ja Oslon kesken.¹⁶³ Alkuun suurlähettiläs oli iloinen Vartian avusta, mutta pian pettyi tämänkin panokseen. Vielä toukokuussa 1959, Vartia kirjoittaa Leivo-Larssonille varsin lämpimään sävyyn:

Kirjoitan tämän kiittääkseni teitä suuresta avusta, ystävällisyydestä ja vieraanvaraisuudesta Oslon käyntini aikana. Ilman Teidän arvovaltaista tukeanne olisi minun ollut hyvin vaikeata niin lyhyessä ajassa kuin nyt tapahtui aikaansaada sikäläiseen lehdistöön yhteyksiä, jotka ovat työni kannalta välttämättömiä.¹⁶⁴

Hyvä alku ei kuitenkaan kantanut pitkälle. Sanomalehtiavustaja Antero Vartia sai myös lähteä tehtävistään Oslost.¹⁶⁵ Tilalle ostettiin tarpeen tullen palveluksia suomalaiselta radiotoimittajalta Maire Haugenilta, joka arvio esimiehestään Oslon lähetystössä oli ”vaikea tantta”.¹⁶⁶ Kriittisiä lempinimiä keksivät muutkin, valtiosihteeri Hallama kutsui Leivo-Larssonia selän takana ”La Donna è mobileksi” eli vapaasti käännettynä ”ailahtelevaksi naiseksi”.¹⁶⁷

¹⁶⁰ Pekkarinen (2014), s.70.

¹⁶¹ Pekkarinen (2014), s.70.

¹⁶² Friberg (2003), s.481.

¹⁶³ Pekkarinen (2014), s.70.

¹⁶⁴ UMA, Kirjeenvaihto; HV-kirjeet Oslo; Leivo-Larsson, Tyyne. Kirje Antero Vartiailta Tyyne Leivo-Larssonille 4.5.1959, Tukholma.

¹⁶⁵ Pekkarinen (2014), s.70.

¹⁶⁶ Friberg (2003), s.482.

¹⁶⁷ Soikkanen (2003), s.119.

Henkilökemiat vaikuttivat laajemminkin elämään Oslon suurlähetystön piirissä. Uusi suurlähettiläs oli tiukka ja ankara päällikkö. Hän ei lainkaan arvostanut myöskään paikalla ollutta kodinhoitajaa, joka sai monen muun tapaan saman tien lähtöpassit ”täysin kelvottomana”. Leivo-Larssonin arvio kodinhoitajasta oli: ”Työkyky on heikko, eikä hän edes osannut itsestään huolehtia”.¹⁶⁸ Ulkoministeriöstä lähetettiin pian uusi ja ”kelvollisempi” vähemmän mairittelevaa palautetta saaneen tilalle. Leivo-Larssonin ystävät olivat ymmärtäväisiä suurlähettilästä kohtaan. Ystävätär kysyi suurlähettiään kanssa samalla tylyllä linjalla jatkaen: ”Onko toivoton tapaus jo siirrettyä pois?” Samainen henkilö myös tarjosi miestänsä apulaiseksi huumorimielessä.¹⁶⁹

Laiskaksi haukuttu kodinhoitaja sai lähteä, mutta Tyyne Leivo-Larsson ei muutoinkaan sietänyt passiivista tai vetämätöntä henkilökuntaa, vaan toimi esimiehenä, joka laittoi vauhtia asioiden hoitoon. ”Nyt on sjeefi, joka katsoo, että työtäkin olisi tehtävä, kun valtiolta palkkaakin maksetaan,” totesi hän omasta johtamistyylistään uudessa virassaan¹⁷⁰. Lähetystön henkilökunta joutui siis uuden suurlähettilänsä tarkastelun alle ja mikäli työnjälki ei ollut riittävän hyvää: sai lähteä. Suuri osa lähetystön henkilökunnasta siirtyi heti alkuunsa pois, kun Tyyne Leivo-Larsson oli edustuston päällikkönä. Siirtoon pois saattoi päätyä esimerkiksi juoppouden, laiskuuden tai liian vähäisen läsnäolon seurauksena. Henkilöstöhallinto oli alkuun suuri osa suurlähettilänsä työtä.

4.2 Rouva suurlähettiläs pistää paikat kuntoon

Henkilökunnan haasteiden lisäksi, taloudellinen tilanne oli myös haastava. Lähetystörakennus, jossa Leivo-Larsson myös asui ei vastannut aikakauden tasoa, eikä siellä ollut edes televisioita, josta seurata maailman tapahtumia. Hän joutui odottamaan television saapumista aina vuoteen 1962.¹⁷¹ Suurlähettiläs ei kuitenkaan valittanut asian laitaa, vaan keskittyi kovalla tarmolla seuraamaan tapahtumia lehdistä. Hän seurasi niin kotimaista, norjalaista kuin kansainvälistäkin lehdistöä.

¹⁶⁸ Friberg (2003), s.480.

¹⁶⁹ TLLA, TA 92 F1, Leivo-Larsson kirjeitä 1943-1960. Kirje Maijalta (ei sukunimeä) Leivo-Larssonille 27.11.1958.

¹⁷⁰ Friberg (2003), s.480.

¹⁷¹ Friberg (2003), s.477.

Hän teki ahkerasti muistiinpanoja ja tuntuu kärjistäen sanottuna leikanneen kaiken kiinnostavan aina meikkimainoksista NATO:a koskeviin uutisista talteen.¹⁷²

Tyine Leivo-Larsson alkoi pistää paikkoja kuntoon. Vaatimattomassa Osloon suurlähetystössä oli pulaa lähes kaikesta. Rahasta oli pulaa. Käyttövaroja tuore suurlähettiläs sai esimerkiksi myymällä sota-ajan hiilivaraston lähetystön pihalta.¹⁷³ Astioita oli liian vähän ja ne olivat osittain rikki. Peiliä ei ollut eteisessä, joten vieraat joutuivat menemään eteisestä yläkertaan, mikäli halusivat nähdä itsensä lähtiessään kutsuilla kotiin. Kovana saunojana tunnettu suurlähettiläs alkoi pyytää saunaa lähetystön pihalle myös heti Osloon saavuttuaan. Saunaa lukuun ottamatta suurlähettiläs oli kuitenkin varsin maltillinen pyynnöissään. Hänelle tuli heti ensi töikseen tehtäväksi järjestää itsenäisyyspäivän vastaanotto sekä Pohjoismaisen Neuvoston vastaanotto. Toisin sanoen, koska varustus oli mitä oli, piti hänen järjestää ”notkuvia pitoja ilman, että oli tietoa, kuinka viulut maksetaan.”¹⁷⁴

Tyine Leivo-Larsson alkoi pyydellä ulkoministeriöstä niin uusia käyttöesineitä kuin uutta henkilökuntaa. Hänen tapansa esittää pyyntönsä oli liioitellun nöyrää, vaikka toimintatavat olivat suoraviivaisia muuten. Hän esimerkiksi esitti pyyntönsä ”kaikkein alamaissimmin”, kun hän pyysi käyttökelpoisia vateja sekä muita astioita. Uudelle jääkaapille oli myös tarvetta: ”Jääkaappia myös himoitsisin, sillä tämä on erittäin huono ja erittäin omituista hajua.”¹⁷⁵

Marraskuussa Oiva Ilola ulkoministeriöstä ilmoitti kuitenkin, että helpotusta on luvassa:

Rouva Suurlähettiläs,

Mikäli ennätätte ennen tämän kirjeen saapumista purkaa lähetystöneuvos Orkomiehen mukana tulleet hopealaatikot olette, varmaan päivitelleet, että nyt se Ilola on tullut jo sekopäiseksi, kun yhtäkkiä toimittaa hopeaa talon täydeltä.¹⁷⁶

¹⁷² TA, TLLA 92 H2, Henkilötietoja ja haastatteluja 1951-77.

¹⁷³ Friberg (2003), s.479.

¹⁷⁴ UMA HV-kirjeet Oslo; Leivo-Larsson, Tyine. Ilolalta kirje Leivo-Larssonille, 8.11.1958 Helsinki.

¹⁷⁵ Friberg (2003), s.478.

¹⁷⁶ UMA HV-kirjeet Oslo; Leivo-Larsson, Tyine. Ilolalta kirje Leivo-Larssonille, 8.11.1958, Helsinki.

Vaativattomiin pikku toiveisiin myönnyttiin ja Oslon lähetystö muuttui pikkuhiljaa edustuskelpoisemmaksi. Hopea oli kuitenkin vain näytteeksi, muutamaa astiaa lukuun ottamatta. Samassa kirjeessä Ilola kertoo ulkoministeriön auttavan tulevissa kestityksissä Pohjoismaisen neuvoston suhteen todennäköisesti, mutta kieltää rahallisen tuen tulevien itsenäisyyspäivän juhlallisuuksien parissa. Ilola kuitenkin osoitti ymmärrystä suurlähettilään tilanteeseen ja pahoitteli asianlaitaa, että ensin pitää järjestää juhlia ja sitten vasta miettiä, mistä varat saadaan. ”Osaksenne tulleen ja lähiaikoina tulevan raskaan kestitystaakan keventämisestä on täällä neuvoteltu, mutta lopullisen päätöksen teko vielä siirtyi,” Ilola päivitti tilannetta. Valtion piikkiin luvattiin kuitenkin palkata apuhenkilöstä.¹⁷⁷

Tyyne Leivo-Larssonin suurlähettiläskauden alkutaipaleella oli vielä muutakin käytännön haastetta, kuten hänen puolisonsa saaminen Osloon vierailulle. Aivan alkuun aviomies ei päässytäkään tukemaan vaimoaan uuden tehtävän edessä. Puoliso jäi myös pysyvästi Suomeen asumaan ja Helsinkiin hoitamaan yli-insinöörin tehtäviään. Leivo-Larsson kuitenkin toivoi miehensä tulevan vierailulle ja sitä alettiin järjestää ulkoministeriön suunnalta. Ilola taipuu ja aviomiehen matka maksetaan, sillä ”pykälät vaikuttavat vanhentuneilta puhuessaan vain aviovaimon matkan korvaamisesta”.¹⁷⁸ Tyyne Leivo-Larsson muisteli jähmeää protokollaa muistelmateoksessaan kappaleessa ”*Tästä ei puhuta protokollassa*”. Siinä hän kertoo kaivanneensa uudistuksia protokollaan eli diplomaattien käyttäytymistä koskevaan säännöstöön ”*Wienin kongressin pöytäkirjaan*” ja keskustelleen muutostarpeista valtioneuvos Hakkaraisen kanssa, joka kauhistui ja totesi: ”Hyvä rouva, kaikki muu voi muuttua, mutta protokolla on ja pysyy”.¹⁷⁹ Oli ensimmäisen naissuurlähettilään ja hänen aviomiehensä suhde sitten millainen tahansa, ulkoministeriössä oltiin uudenlaisen haasteen edessä. Käytäntöjä oli pakko muuttaa aikaan sopiviksi.

Miehen ei myöskään oletettu uhraavan uraansa vaimonsa diplomaattiuran vuoksi, kuten taas diplomaattien vaimojen kuului ”luonnollisesti tehdä” ja hoitaa suhteita muiden diplomaattien vaimoihin sekä myös muihin korkea-arvoisiin henkilöihin. Ei ole vähättelyä sanoa, että ensimmäiselle suurlähettiläälle tuli töitä kahden edestä, kun

¹⁷⁷ UMA HV-kirjeet Oslo; Leivo-Larsson, Tyyne. Ilolalta kirje Leivo-Larssonille, 8.11.1958, Helsinki.

¹⁷⁸ Friberg (2003), s.479.

¹⁷⁹ Leivo-Larsson (1970), s 170.

puoliso ei edustanut vaimonsa rinnalla. Diplomaattiuraa kuvataan kahden kaupaksi, jossa molempien puolisoiden on oltava valmiita sitoutumaan diplomaattielämään.¹⁸⁰

Aviomiestä, ei juuri näkynyt edustamassa suurlähettilään rinnalla muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Näin ollen Tyyne Leivo-Larssonille lankesi sekä diplomaatin että diplomaatin puolison työt. Tämä oli huomattava lisä työn määrässä.

Hän hoiti edustamisen, kuten asiaan kuului muiden diplomaattien kanssa, mutta seurusteli myös luontevasti diplomaattien puolisoiden kanssa. Tavanomaisesti diplomaattien vaimot järjestivät kutsuja ja seurustelivat arvovaltaisten vieraiden kanssa myös itsenäisesti. Heillä tuli olla laaja yleissivistys sekä koulutusta. Vaimojen edustaminen oli osa kansainvälistä käytäntöä ja vaimot katsottiin niin ikään kotimaansa edustajiksi. Näin ollen heillä oli sama immuniteetti, samat oikeudet kuin miehillään sekä sama asema protokollassa.¹⁸¹ Miehen kohdalla näin ei ollut.

Protokollan suhteen oltiin hämmentyneitä uuden tilanteen edessä herra Larssonin suhteen: hänelle ei meinattu löytää edes protokollan mukaista istumapaikkaa vaimonsa virallisilla vastaanotoilla. Lopulta päädyttiin sellaiseen ratkaisuun, että suurlähettiläs Leivo-Larssonin puolisoa kohdeltiin korkeana valtion virkamiehenä.¹⁸²

Vaikean alun jälkeen lähetystössä alkoi vallita työrauha. Myöhemmin ei enää ilmennyt (tai ainakaan raportoitu) hankaluuksia alaisten ja esimiehen välillä. Niin suurlähettiläs, lehdistösihteeri kuin muukin Oslon suurlähetystön henkilökunta sai keskittyä omiin töihinsä.

4.3 Diplomaattina diplomaattien joukossa

Ministeriö on paikka, missä lähettilään raporteja ei lueta, missä häntä lomilla kohdellaan kuin ilmaa, mikä ei vastaa kirjeisiin. Ja lähettiläs on herra, joka yliarvostaa omaa asemamaataan, ei näe suhdettaan virkaveljiinsä ulkomailla ja asettaa suhteettomia vaatimuksia ministeriölle. – Ralf Friberg¹⁸³

¹⁸⁰ Soikkanen (2003), s.146.

¹⁸¹ Soikkanen (2003), s.148.

¹⁸² Aamulehti 10.6.1966.

¹⁸³ Soikkanen (2003), s 75.

Fribergin lainauksen mukaan ministeriö tuntuu asettaneen haasteita muillekin lähettiläille kuin suurlähettiläs Leivo-Larssonille. Elämä Oslossa asettui uomiinsa pikkuhiljaa. Nimitys oli tapahtunut ulkoministeriön hiljaisesta kapinasta huolimatta, Oslon suurlähetystö oli saanut rautaisin ottein taloa hallitsevan päällikön. Alun käytännön asiat oli saatu hoitoon: astioita oli saatu, jääkaappi ei haissut, ”juopot ja laiskat” työntekijät olivat siirtyneet muualle. Karjalainen nainen oli suurlähettiläänä, ja siihen piti muunkin diplomaattikunnan sopeutua. Ja niin se sopeutuikin, myöhemmin kirjeenvaihtoa syntyi myös diplomaattikollegoiden kanssa. Se oli pääosin muodollista, mutta ystävällistä. Suomen ensimmäinen naissuurlähettiläs pääsi kiinni toimenkuvaansa: hoitamaan Suomen ja Norjan kahdenvälisiä suhteita ulko-, turvallisuus- ja kauppapolitiikan parissa.

Poliittinen tilanne Norjassa oli sisäisesti vakaa. Norja oli valinnut NATO:n puolustuspolitiikkansa kulmakiveksi jo vuodesta 1949. Suomi kuitenkin herätti epäluuloisuutta idänpolitiikallaan. Vuonna 1958 koettu yöpakkaskriisi¹⁸⁴ loi varjon Suomen uskottavuudelle. Norjan pääministeri Einar Gerhardsen (1897-1987) pelkäsi, että koettu hallituskriisi oli ”varoituserkki”. Yleinen mielipide Norjassa oli hieman tätäkin synkempi. Pekkarisen mukaan tavallinen norjalainen uskoi, että venäläisten ote Suomesta oli tiukentunut ja että Moskova pystyi ottamaan entistä tiukemman otteen Suomen toiminnasta.¹⁸⁵ Suurlähettiläs Leivo-Larssonin mielestä Suomen vaikeudet ulkopolitiikassa eivät näkyneet Norjan suhteissa. Hänen mielestään suhteet olivat kunnossa ja viranomaisten kanssa oli helppo toimia.¹⁸⁶ Suomen suunnalta taas lähes kaikki suuren luokan kiinnostus liittyi Neuvostoliittoon, eikä länsiyhteistyö ollut vielä vakiintunut siinä määrin missä se nykyään on. Yhteistyö pohjoismaiden kanssa oli vahvistunut vuodesta 1952. Silloin perustettiin Pohjoismaiden neuvosto.¹⁸⁷ Esimerkiksi ulkoasiainvaliokunnan raporteissa ei mainita laajassa mittakaavassa muita pohjoismaita tältä ajalta. Norjasta tulleet merkinnät loppuvat vuoteen 1957.¹⁸⁸

Oli varmasti suhteellisen helppoa sopeutua toiseen pohjoismaahan, mutta haasteitakin oli tiedossa suurlähettiläälle. Suomen ja Norjan kahdenvälisen

¹⁸⁴ Yöpakkaskriisi oli syksyllä 1958, kun Neuvostoliitto oli tyytymätön Suomen sisäpoliittiseen tilanteeseen Fagerholmin III hallitukseen ”yöpakkashallitukseen”.

¹⁸⁵ Pekkarinen (2014), s.72.

¹⁸⁶ Pekkarinen (2014), s.74.

¹⁸⁷ <https://www.norden.org/fi/pohjoismaiden-neuvosto> 3.3.2019.

¹⁸⁸ UKA, 21/49 Pohjoismaat/ Norja 1951-1953 ja Norja 1954-1957.

suhteiden hoito oli toisinaan myös vaativaa. Norjassa oltiin pääsääntöisesti ymmärtäväisiä Suomen sisäpolitiikkaa kohtaan. Kuten mainittua Suomen idänsuhteet kuitenkin toivat päänvaivaa maiden välille. Tällaisia kiusallisia nostoja oli esimerkiksi se, että Suomen oli Neuvostoliiton vaatimuksesta puututtava Norjan tekemiin ilmatilaloukkauksiin Pohjois-Suomessa.¹⁸⁹

Toinen asemaa Islanti kuului niin ikään lännen vaikutuspiiriin ja NATO: on. Leivo-Larsson kirjoitti noin kerran vuodessa raportin myös Islannin asioista ja kävi siellä paikan päällä kymmenisen kertaa. Islannin suhteen hän seurasi kalataloutta, NATO-kehitystä, maan sisäistä politiikkaa sekä yliopistomaailmaa. Tyyne Leivo-Larssonin suurlähettiläskauden aikana Islantiin perustettiin Suomen kielen lehtoraatti. Leivo-Larsson kuvailee maiden suhdetta hyväksi.¹⁹⁰ Suurlähettiläs kuvasi ensimmäisessä vuoden 1961 Islannin raportissaan Suomen ja Islannin välisiä suhteita seuraavasti:

Islantilaiset tuntevat erityisesti yhteenkuuluvuutta Suomeen m.m siksi, että molempien on pohjoismaisessa yhteistyössä käytettävä muuta kuin maan enemmistön kieltä. Molemmat ovat n.k. uusia valtioita ja maantieteellisesti erillään Skandinavian maista. Islantilaiset lukevat paljon niin kuin suomalaisetkin ja islannin kansan lukuharrastusta todistaa sekin, että Kalevala on käännetty islannin kielelle ja että sitä luetaan islantilaisissa kodeissa.¹⁹¹

Suurlähettiläs näki kahdenväliset suhteet molempiin maihin positiivisessa valossa. Pohjoismaat kokonaisuutena kuitenkin haki vasta yhteistä identiteettiä. Soikkanen kuvasi Suomen ja Pohjoismaiden välistä suhdetta Kekkosen kaudella näin:

Pohjoismaiden pääministerien ja Kekkosen välillä oli pitkänaikaa tietynlaista pidättyvyyttä. Diplomaattipiireissä katsottiin Ruotsin sosiaalidemokraattisen hallituksen suhtautuvan häneen skeptisesti ja arveltiin tämän johtuvan hänen maalaisliittolaisen taustansa ohella

¹⁸⁹ https://finlandabroad.fi/web/nor/ajankohtaista/-/asset_publisher/TV8iYvdcF3tq/content/tyyne-leivo-larsson-oli-suomen-ensimmainen-naissuurlahettil-1/384951 2.2.2019.

¹⁹⁰ UMA, Raporttisarjat; 5 C 4 Oslo. 3.6.1963, laatija: suurlähettiläs Leivo-Larsson, Reykjavikissa olevan lähetystön raportti nro 1.

¹⁹¹ UMA, Raporttisarjat; 5 C 4 Oslo. 3.6.1963, laatija: suurlähettiläs Leivo-Larsson, Reykjavikissa olevan lähetystön raportti nro 1.

Suomen sosiaalidemokraattien syöttämistä kielteisistä tiedoista.

Norjaan ja Tanskaan loi etäisyyttä niiden jäsenyys NATOssa.¹⁹²

Myös vuonna 1961 kun Venäjä jätti nootin Suomelle 30.10 Suomen uskottavuus kärsi. Osa norjalaisesta lehdistöstä kirjoitti Suomen itsenäisyyden olevan vaakalaudalla. Osa suhtautui maltillisemmin. Mitään miehitystä ei tapahtunut ja reaktiot laantuivat. Tapahtunut kuitenkin huolestutti norjalaisia. Suurlähettiläs itse kuvasi, että norjalaisten myötätunto oli aitoa ja sen saattoi todeta kaikkialla, ja että se oli Suomen ja suomalaisten puolella.¹⁹³

Noottikriisi kuitenkin aiheutti myötätunnon lisäksi epäluottamusta Suomen ja Norjan välille, sillä samoihin aikoihin norjalaisten koneet olivat tehneet lentorajan loukkauksia ja oletettavasti Neuvostoliiton voimakkaat tutkat oli havainnut ilmatilaloukkaukset. Suomea vaadittiin puuttumaan Norjan toimiin. Tämä taas oli kiusallista suomalaisille. Orastavaa kriisiä hoidettiin kolmella rintamalla Suomen puolelta.¹⁹⁴

Helsingin puolella Norjan suurlähettiläs pyydettiin keskustelemaan ulkoministeriöön. Norjassa Leivo-Larssonille annettiin valtuudet hoitaa tilannetta Norjan ulkoministeriön suuntaan. Tukholmasta käsin toimiva sotilasasiamies, joka oli akkreditoitu myös Osloon, selvitti asiaa Norjan sotilasviranomaisten kanssa. Kolmen rintaman työskentely ei tuottanut toivottua tulosta. Vielä tammikuussa 1962 tapahtui norjalaisten koneiden rajaloukkauksia. Tällöin suurlähettiläs kävi vielä keskustelemassa suoraan Norjan ulkoministeri Halvard Langen kanssa. Tällöin asiaan suhtauduttiin vihdoinkin vakavasti ja ilmatilaloukkaukset loppuivat.¹⁹⁵ Vaikka yhteistyö ulkoministeriön suuntaan takkuili läpi Leivo-Larssonin Oslossa vietetyn ajan, niin suuret kysymykset saatiin kuitenkin ratkaistua diplomaattisesti.

Kun mitään suurempia kriisejä ei ollut Leivo-Larsson piti yllä suhteita Suomeen kirjoittamalla ulkoministereille sekä presidentille. Suurlähettiläs oli laaja-alainen kirjeissään ulkoministerien ja presidentin suuntaan ja järjesteli Suomen ja Norjan suhteita ohi jähmeän ulkoasiainhallinnon. Vahvan ja kestävä suhteen luominen

¹⁹² Soikkanen (2003), s. 51.

¹⁹³ Pekkarinen (2014), s.80.

¹⁹⁴ Pekkarinen (2014), s.82.

¹⁹⁵ Pekkarinen (2014), s.82.

korkeimpaan esimieheen, Suomen ulkoministeriin, ei ollut helppoa Kekkosen kauden alkuvaiheilla.

Vuosina 1958-1965 elettiin varsin turbulenttista aikaa Suomen ulkopoliittisten suhteiden johdossa. Ulkoministerit vaihtuivat tuhka tiheään, joten hyvän suhteen luominen ulkoministeriön suuntaan oli haastavaa, etenkin Tyyne Leivo-Larssonille, joka ei saanut tukea virkamiehiltä. Ulkoministerit tulivat Kekkosen lähipiiristä, pois lukien yöpakkashallituksen¹⁹⁶ ulkoministerin.¹⁹⁷ Kun Leivo-Larsson saapui Osloon, tuli ulkoministeriksi hänen ystävänsä Johannes Virolainen. Helppo ei ollut ulkoministerinkään asema. Ulkoministeri Virolainen kirjoitti suurlähettiläälle Suomen ulkopoliittisen tilanteen olevan ikävä, ja että ”ulkoministeriparasta on tehty syntipukki”. Hän myös kiitti itsensä ja vaimonsa puolesta ”suurenmoisesta huolenpidosta”, jota suurlähettiläs oli heille osoittanut Oslon vierailulla.

Kun Leivo-Larsson nimitettiin Osloon, ulkoministerinä oli Paavo Hynninen 29.8.1958 saakka. Sitten oli vielä kaksi ulkoministerin pätkäpestiä jäljellä vuoden loppuun, jotka jakaantuivat näin: Johannes Virolainen (28.8.1958-4.12.1958) sekä K.A. Fagerholm (4.12.1958-13.1.1959). Tämän jälkeen ulkoministeriön korkeimmassa johdossa Leivo-Larssonin uran aikana olivat vielä Ralf Törngren, V.J. Sukselainen, Ahti Karjalainen, Veli Merikoski, Jaakko Hallamaa ja jälleen Ahti Karjalainen.

Näistä Leivo-Larssonin läheisiä ystäviä olivat Johannes Virolainen, Jaakko Hallamaa sekä Ahti Karjalainen. Tämän kolmikon kanssa, suurlähettiläs hoiti suhteita mutkattomasti kirjeitse. Ahti Karjalaisen kanssa välit olivat niin tuttavalliset, että hän tervehti Karjalaista ”hyvä ystävä” aloituksella ja Jaakko Hallamaa vain ilmeisesti sisäpiirivitsillä ”Jaakkoo”. Osastopäällikkö Max Jakobsonia hän joko ei tervehtinyt lainkaan tai ”hyvä virkaveli” alulla.¹⁹⁸ Kaikkien ulkoministereiden kanssa ei edes löydy kirjeenvaihtoa. Ulkoministerit vaihtuivat kiivaaseen tahtiin, mutta suurlähettiläänä jokaisen kanssa oli silti tultava toimeen. Lopulta Ahti Karjalaisen

¹⁹⁶ Yöpakkaskriisi oli syksyllä 1958, kun Neuvostoliitto oli tyytymätön Suomen sisäpoliittiseen tilanteeseen Fagerholmin III hallitukseen ”yöpakkashallitukseen”.

¹⁹⁷ Soikkanen (2003), s.60.

¹⁹⁸ Kirjeenvaihto; HV-kirjeet Oslo; Leivo-Larsson, Tyyne.

ulkoministerikaudella alkoi löytyä vakautta ja jatkuvuutta ulkopolitiikkaan. Tämä oli sidoksissa Kekkosen aseman vakiintumiseen ulkopolitiikan johdossa.¹⁹⁹

Suurlähettiläs myös käytti suhdettaan Sylvi Kekkosen kanssa ulkosuhteiden hoitoon. Kirjeissään rouva Kekkoselle hän saattoi ensin kertoa pettymyksestä, kun Norjan kuningas ei maistanut kalakukkoa, sitten kertoa miten suomalaiset kukat ovat saaneet kehuja diplomaattien pöytänäyttelyssä, ja lopulta ujuttaa presidentin puolisolle pyynnön, että presidentti ottaisi Pohjoismaitten yhteistyöministereitä vastaan Suomen puolella.²⁰⁰

Leivo-Larsson oli suurlähettiläänä aktiivinen ja aikaansaava, vaikka ei hoitanutkaan kaikkea aivan sääntöjen mukaan. Muu suomalainen diplomaattikunta ei pitänyt sisäpolitiikassa kirkkaimmat ansionsa saavuttanutta suurlähettilästä kovinkaan hyvin perillä olevana. Väitettiin, että kylmän sodan asetelmat eivät juurikaan vaivanneet Tyyne Leivo-Larssonin mieltä, vaikka muu diplomaattikunta keskittyi mielellään jännitteisten itä-länsiasetelmien mahdollisten seurausten spekulointiin. Sen sijaan Leivo-Larsson oli hyvin kiinnostunut Norjan sisäpolitiikasta.²⁰¹ Tämä vaikuttaa vähättelyltä, sillä todellisuudessa oli täysin mahdotonta sivuuttaa NATO-maassa Suomen suurlähettiläänä kylmän sodan kysymyksiä. Suurlähettiläs Leivo-Larsson olisi jopa halunnut pitää esitelmän Norjan sotilaskorkeakoulussa Suomen sotilaspolitiikasta. Tämä tyrmättiin heti ulkoministeriöstä:

Neuvoteltuani täällä en valitettavasti voi pitää liioin asianmukaisena, että Suomen puolustusvoimat antaisivat Suomen suurlähettiläälle sotilaspoliittista aineistoa Norjan sotakorkeakoulussa pidettävää luentoa varten.²⁰²

Kirjeestä tuli vaikutelma, että Leivo-Larsson olisi itse halunnut osallistua aktiivisemmin turvallisuuspoliittiseen keskusteluun, mutta ei löytänyt tukea siihen. Samassa kirjeessä kuitenkin kehutaan Leivo-Larssonia suorastaan ylenpalttisesti:

¹⁹⁹Soikkanen (2003) s. 64-67.

²⁰⁰ UKA Kirjeenvaihtoa 1959. Kirje Tyyne Leivo-Larssonilta Sylvi Kekkoselle 6.5.1959 Oslo.

²⁰¹Friberg (2003), s.485.

²⁰²UMA HV-kirjeet Oslo; Leivo-Larsson, Tyyne. Kirje ulkoministeriöstä Heikinheimolta Leivo-Larssonille päivämäärä ja paikka puuttuvat.

Olen vakuuttunut siitä, että ensimmäinen naissuurlähettiläämme tulee hyvin menestymään ja suoriutumaan kunnialla erityisen vaativasta tehtävästään.²⁰³

Ulkoministeriöön lähetetyt raportit niin Norjasta kuin Islannista antavat kuitenkin erilaisen kuvan suurlähettilään pätevyydestä tarkastella kansainvälisiä jänniteitä kuin mitä Friberg aiemmin kuvaili. Oslon suurlähettiläs oli seurannut tarkkaan NATO:n kehitystä, Yhdysvaltain roolia pohjoisessa sekä seurannut ydinaseettoman pohjoisen vyöhykkeen syntyä.²⁰⁴ Mikään ei suoraan tue arkistolähteiden perusteella Fribergin väittämää siitä, että Leivo-Larsson ei olisi seurannut kylmän sodan asetelmia, vaikka se onkin voinut olla yleinen mielipide. Syy siihen, että Leivo-Larsson suosi henkilökohtaisia kirjeitä virallisen raportoinnin sijaan oli siinä, että hän pelkäsi, että hänen raporttinsa jäisivät lukematta ulkoministeriössä. Tammikuusta 1959 lähtien hän kuitenkin alkoi kirjoittaa myös virallisia raportteja ulkoministeriöön.²⁰⁵

Jonkin verran vaikeista väleistä ulkoministeriön virkamiehiin kertoo Tyyne Leivo-Larssonin kirje Ahti Karjalaiselle, jossa hän kertoo, että:

Hyvä Ystävä, minä vaivaan sinua jälleen, mutta sinä olet ainoa ihminen, jolta saan vastauksen siellä valtioneuvostossa, ainakin, jos kysymyksessä ovat virkamiehet, voi heittää toivonsa jo samalla kun kirjeen alottaakin.²⁰⁶

Puitteet ulkoministeriön suunnalta antoivat haastetta Suomen ensimmäiselle naissuurlähettiläälle, mutta Oslossa diplomaattipiireissä asiat olivat paremmin sosiaalisten suhteiden kannalta. Suurlähettiläs tuli hyvin toimeen esimerkiksi Norjan pääministerin kanssa ja heille muodostui tuttavalliset välit. Johtuen poliittisesta taustastaan, hän tuli erinomaisesti myös Norjan Työväenpuolueen muodostaman hallituksen ja suurkäräjien²⁰⁷ kanssa toimeen. Norja on perustuslaillinen monarkia, mutta ylintä valtaa käyttää suurkäräjät. Leivo-Larsson kuitenkin pidättyi

²⁰³ UMA HV-kirjeet Oslo; Leivo-Larsson, Tyyne. Kirje ulkoministeriöstä Leivo-Larssonille päivämäärä ja paikka puuttuvat.

²⁰⁴ UMA; 5C4 Oslo. Oslon ja Reykjavikin raportit.

²⁰⁵ Pekkarinen (2014), s.70.

²⁰⁶ UMA HV-kirjeet Oslo; Leivo-Larsson, Tyyne.

Tyyne Leivo-Larssonin kirje kauppa- ja teollisuusministeri Ahti Karjalaiselle. 5.8.1959 Oslo.

²⁰⁷ Norjan kansanedustuslaitos

kerskailemasta hyvillä suhteilla poliittiseen johtoon muun diplomaattikunnan keskuudessa, ja se oli Ralf Fribergin mukaan myös viisasta.²⁰⁸

Tyine Leivo-Larsson ei ollut myöskään ainoa nainen suurlähetystön päällikkönä Osllossa vaan paikan päällä oli muitakin naisia niin rividiplomaatteina kuin suurlähettiläinä. Osllossa oli kaiken kaikkiaan neljä naista suurlähettiläinä. He olivat Jugoslavian Stana Tomasevic, Itävallan Johanna Mondschein ja USA:n Frances Willis. Friberg kertoo myös, että poikkeuksellinen nelikko sai Norjan ulkoministeriön protokollan polvilleen siinä määrin, että saivat keskenään sopia ”miten hienosti pukeutuneina he kulloinkin esiintyvät virallisissa tilaisuuksissa.”²⁰⁹ Eräs läheisimmistä Suomen suurlähettiläälle oli Yhdysvaltojen suurlähettiläs Frances Willis. Heillä oli hengenheimolaisuutta olemuksissaan. Molemmat olivat lapsettomia uranaisia ja naispioneereja. Suomailaiselle kollegalleen hän oli esikuva ja ystävä.

Frances Willis oli erittäin arvostettu diplomaatti. Hän toimi niin ikään muurinmurtajana ja sai ensimmäisenä naisena diplomaattien urapalkinnon.²¹⁰ Osllossa Leivo-Larsson sopeutui hyvin joukkoon, eikä hänen naisena oleminen ollut este, toisinaan siitä kyllä seurasi hauskoja sattumuksia.

Suurlähettiläänäkin Leivo-Larsson ajoi naisten asioita. Hän toivoi myös naisten itse ottavansa toimijuuden itselleen. Hän muistutti, että on naisten tehtävä ottaa poliittinen vastuu ja nähdä oma poliittinen merkityksensä. Eräässä YK:ta koskevassa puheessaan hän suorastaan moitti naisia:

Tämän päivän maailma, on monessa suhteessa miesten maailma, sillä miehet yleensä hoitavat asioita, niin valmistelu kuin päätäntävaiheessakin. Se että näin on, on suuressa määrin naisten oman piittaamattomuuden syy. On tietenkin paljon helpompaa olla sivussa kuin paneutua ehkä vaikeitten asioiden ratkaisuun.²¹¹

²⁰⁸ Friberg (2003), s.485.

²⁰⁹ Friberg (2003), s.484.

²¹⁰ TA, TLLA, Tyine Leivo-Larsson, henkilötietoja ja haastatteluja 1951-77, 92/H2. Ei sivunumeroa, leikattu lehdestä. The Evening Star, Washington DC, 14.3.1962.

²¹¹ Nainen ja Elämä nro.10, 1958, s.4.

Alku Oslossa oli kivikkoinen, mutta loppuaika sujui rutinoituneesti. Leivo-Larssonin suurlähettiläsaika meni lopulta nopeasti seitsemässä vuodessa. Itse hän mainitsi hyviksi muistoiksi ajalta valtiovierailut niin Suomeen kuin Norjaan: Kekkonen kävi Oslossa vuonna 1961 ja Norjan kuningas Olavi kävi vastavierailulla myöhemmin Suomessa. Kaupallinen yhteistyö vahvistui Leivo-Larssonin aikana, josta hän niin ikään oli tyytyväinen.²¹² Muita Leivo-Larssonin saavutuksia oli muun muassa norjalais-suomalaisen yhdistystoiminnan elvyttäminen sekä aktiivinen urheilun seuraaminen ja tukeminen.²¹³ Leivo-Larsson selviytyi myös vaikeista hetkistä Suomen ja Norjan (ja Neuvostoliiton) välisissä ulko- ja turvallisuuspolitiikan haasteissa 1958 yöpakkaskriisin ja vuoden 1961 noottikriisin jälkeen.

Vuonna 1964 alkoi liikkua huhut samaan tyyliin Leivo-Larssonin Oslost Suomeen paluusta kuin mitä liikkui hänen sinne lähdöstään vuosia aikaisemmin.

Lehdissä oli kirjoiteltu, että siirto Oslost olisi tulossa. Suurlähettiläs ei halunnut lähteä ja vaati ulkoministeriötä kumoamaan huhut:

Ilmoitan täällä antaneeni Aftenpostenille oikaisun siltä osin, että en ole pyytänyt siirtoa kotimaahan, mitä tietääkseni en ole tehnyt unissanikaan. Sensijaan olen keskusteluissa ulkoministeri Karjalaiselle sekä Valtiosihteeri Hallamalle ilmoittanut harkitsevani eläkkeelle siirtymistä ensi vuoden syyskesällä, koska oman aikatauluni mukaan tulen silloin eläkeoikeutetusti.²¹⁴

Oikaisuvaatimukseen ei kuitenkaan taivuttu, mutta ei myöskään kerrottu vielä tuolloin Leivo-Larssonille pääseekö hän eläkkeelle vai suunnitellaanko hänelle vielä siirtoa muualle.²¹⁵ Tilanne kuitenkin ratkesi myöhemmin Leivo-Larssonin toiveen mukaisesti ja hän jäi eläkkeelle suurlähettilään virastaan 1.12.1965. Eläköityminen tarkoitti hänen kohdallaan paluuta politiikkaan. Leivo-Larssonin seuraajaksi Osloon nimitettiin karriääridiplomaatti Pentti Suomela 1.1.1966 alkaen.

²¹² HS 28.10.1965.

²¹³ HS 20.02.1961.

²¹⁴ UMA HV-kirjeet Oslo; Leivo-Larsson. Kirje Leivo-Larssonilta ulkoasiainministeriölle 18.11.1964, Oslo.

²¹⁵ Kirjeenvaihto; HV-kirjeet Oslo; Leivo-Larsson. Kirje Tyyne. Kirje Leivo-Larssonille. Päiväys puuttuu, eikä allekirjoituksesta pysty tulkitsemaan nimeä.

5. Rouva suurlähettiläs lehtien palstoilla

5.1 Uutisointi Suomen ensimmäisestä naissuurlähettiläästä

Työne Leivo-Larssonin nimitys suurlähettilääksi näkyi myös lehtien palstoilla. Ennen nimitystä mediakeskustelu oli paikoin asiatonta ja häntä halveksivaa. Hänestä tehtiin pilapiirroksia, esimerkiksi kuuluisa Kari Suomalainen piirsi kuvan, jossa hän esitti Leivo-Larssonin noitana, ja jonka niskaan on putoamassa kaulin taivaalta. Kuvateksti kuului: ”Ei naisten nimittäminen suurlähettilääksi ole vielä mikään todistus heidän tasa-arvoisuudestaan. Nimittäjän Caligulakin senaattoriksi hevosen”.²¹⁶ Nimityksen jälkeen uutisoinnin tyyli kuitenkin muuttui asialliseksi. Hänestä tehtiin niin Suomessa kuin Norjassakin monipuolisesti kirjoituksia erilaisiin lehtiin.

Ensimmäiset uutiset uudesta suurlähettiläästä olivat varsin neutraaleja Norjan puolella. Norjalainen Urd-lehti otsikoi jutun uudesta suurlähettiläästä vain: ”*Meidän uusi suomalainen suurlähettiläämme, rouva T. Leivo-Larsson*”.²¹⁷ Se oli lehden pääjuttu ja kannessa on kuvattu iloisesti hymyilevä tuore suurlähettiläs kirjoituspöytänsä takana. Kirjoittelu ja julkisuus olivat pääosin positiivisia tai neutraaleja nimityksen jälkeen myös Suomessa. Jokunen pilakuva hänestä vielä julkaistiin, mutta useimmat lehtijutut olivat asiallisia. Hän pääsi lehdistön kautta ottamaan kantaa siihen, miten nainen pärjää miesten maailmassa sekä kertomaan millaista elämä on Norjassa. Paljon oli myös tavallisia asiaan kuuluvia uutisjuttuja suurlähettilään matkoista sekä arvovieraista. Joka vuosi uutisoitiin myös Leivo-Larssonin itsenäisyyspäivän vastaanotosta. Esimerkiksi vuonna 1963 vieraita oli 300-400 ja Dagblad uutisoi aiheesta ”*Suomen kansallispäivää viettämässä*” kuvassa oli iloinen suurlähettiläs kättelemässä arvovieraita.²¹⁸

Suomessa Leivo-Larssonin nimitys koettiin historiallisena merkkipaaluna. Siitä myös kirjoiteltiin jonkin verran juuri siitä historiallisesta syystä, että hän oli ensimmäinen

²¹⁶ Soikkanen (2003) s.119.

²¹⁷ Alkuperäinen teksti: vår nye finske ambassador, fru T. Leivo-Larsson. Urd, 22.11.1958.

²¹⁸ Dagbladet 7.12.1963.

nainen suurlähettiläänä Suomesta. Esimerkiksi Helsingin sanomat uutisoi 2.8.1958 ”*Tyyne Leivo-Larsson Palinin seuraajaksi*” samaisessa lehtijutussa todetaan, että uutisointi nimityksestä lehtien palstoilla on ennen aikaista, mutta nimitys on kuitenkin lähes varmaa muutamaa muodollisuutta lukuun ottamatta. Uutisessa myös kerrotaan, että kyseessä on historiallinen tapaus Suomessa, sillä naisia ei ole ennen tätä tapausta nimitetty suurlähettiläiksi.²¹⁹ Tyyne Leivo-Larssonin nimityksen tultua julki Päivän sanomat²²⁰ 27.8.1958 otsikoi nimitysuutisen näin: ”*Ensimmäinen suomalainen nainen suurlähettilääksi*”.²²¹ Tämän tyyppistä uutisointia oli paljon.

Uutisointi suurlähettiläästä muuttui sisältörikkaammaksi, kun Leivo-Larsson oli saapunut Norjaan. Nimimerkki ”Rae” kirjoitti nimityksen tultua julki Suomen Kuvalehteen näin:

Työmiehen tyttärestä suurlähettilääksi –siinä otsikko, joka iskeytyisi hyvin suuren maailman sanomalehtien etusivuille. Insinöörin rouva varapääministerinä- siinä ei ole tämän päivän maailmassa mitään erikoista. Kuinka päin hyvänsä, se on tosiseikka, että Tyyne Leivo-Larsson on noussut asemaansa vaatimattomista oloista.²²²

”Raen” kirjoitus kuvastaa hyvin sitä maailmaa, jossa Suomen ensimmäinen naissuurlähettiläs tuli nimitetyksi. Naiset saivat jo näkyä johtajina, mutta hierarkioilla oli väliä. Insinöörin (tässä tapauksessa yli-insinöörin) rouva omasi statusta sen verran, että hänet voitiin nähdä jo pääministerin sijaisena. Sen sijaan työmiehen tytär suurlähettiläänä oli jo vaikeammin hyväksyttävä asetelma.

Silloin myös uutisoitiin, jos koettiin, että suurlähettiläs on toiminut väärin. Suurlähettilään työnkuvaan kuului myös kestitä milloin teollisuusjohtajia ja milloin urheilijoita. Vieraita kutsuttiin kutsuille lähetystöön laidasta laitaan yhteiskunnan merkkihenkilöiden joukosta. Näistä uutisoitiin usein. Aina illanvietto ei sujunut molempia osapuolia tyydyttävällä tavalla. Maaliskuussa 1963 käytiin keskustelua Helsingin sanomien urheilusivulla. Ensin uutisoitiin siitä, että Holmenkollenissa kisaavat suomalaisurheilijat eivät pääse lähetystöön:

²¹⁹ HS 2.8.1958, s.9.

²²⁰ Vuosina 1957–1972 ilmestynyt Päivänsanomat oli SDP:n opposition pää-äänenkannattaja

²²¹ Päiväsanomat 27.8.1958.

²²² SK 36/1958.

Olipahan syy mikä tahansa, tällä kertaa ei perinteellistä vastaanottoa ole lähettiläämme luona. Näin on ilmoitettu. Tieto on otettu vastaan sekavin tuntein, hämmästyksellä, kiitollisuudella ja venähtänein ilmein. Joka tapauksessa vastaanoton suhteen jää Suomen Holmenkollenin hiihtojoukkue odottamaan parempaa vuotta.²²³

Suurlähtetiläs vastasi saman lehden mielipideosastolla viikkoa myöhemmin ja perusteli päätöstään, sillä että edellisenä vuotena kutsut koettiin urheilijoiden puolelta hankalaksi, he olivat myöhästyneet tunnin eikä heidän johtajansa pyytänyt edes anteeksi, vaan sanoi:

Että joukko on Holmenkollenissa urheilemista varten, eikä suurlähtetilään kutsuja varten. Tähän sanoin jo silloin, että olin luullut, että joukko haluaa mielellään tulla suurlähetystöön, että en koskaan ollut tarkoittanut, että heidän olisi tultava minun huvikseni, jos kutsuille tulo tuottaa heille vaikeuksia. Samalla sanoin, että k.o. kutsut saivat jäädä minun puolestani viimeiseksi.²²⁴

Leivo-Larsson ei suostunut jäämään vain kohteeksi median käsittelyssä, vaan otti osaa keskusteluihin lehtien palstoilla. Hän myös lähetti usein kirjeissä lehtileikkeitä tai keskusteli uutisoinnista ystäviensä kanssa kirjeiden välityksellä. Hänelle sanomajä ja aikakauslehdet olivat keskeisin joukkoviestinnän väline. Senkin jälkeen, kun Oslon lähetystöön saatiin televisio vuonna 1962.

5.2 Miten naisdiplomaatteja kuvattiin lehdistössä?

Naisena olemisesta ja suurlähtetilyydestä Leivo-Larsson kertoi Kristiina Palosaaren haastattelemana Helsingin sanomissa vuonna 1974, että: ”Ihmiset eivät vielä hyväksy sitä, että nainen on lähtenyt samoille kilpakentille miehen kanssa.”²²⁵ Hän myös kertoo toisessa lehtijutussa, että diplomaatin työ sopii yksinäiselle naiselle. Lapset edes teini-ikäiset eivät kuulemma sovi yhteen diplomaatin työn kanssa. Työtä sinänsä suurlähtetiläs kuvaa mielenkiintoiseksi sekä antoisaksi. Leivo-Larsson painotti myös, että naisen pitää pyrkiä olemaan virkamies, ei naisellinen nainen. Esimerkiksi hän

²²³ HS 15.3.1963.

²²⁴ HS 21.3.1963.

²²⁵ HS, Kristiina Palosaari, s.18, 29.4.1974

nosti Jugoslavian suurlähettilään Stana Tomasevicille, jolla kävi huono tuuri juuri kauneutensa tähden: miehet eivät osanneet suhtautua kauniiseen suurlähettilääseen eikä lehdetkään kirjoitelleet asiasta, vaan ulkonäöstä.²²⁶

Samassa lehtijutuissa myös verrattiin, millaisia eroja työssä on, jos on nainen tai mies suurlähettiläänä. Aamulehti kuvasi esimerkiksi illallisten järjestämisen haasteita näin:

Kun nainen on suurlähettiläs, joutuu hän olemaan sekä emäntä että isäntä ja hänellä on huomattavasti enemmän työtä kuin yksinäisellä miespuolisella suurlähettiläällä. Kun ravintola esim. järjestää suurlähettilään tilaamat päivälliset kysytään naiselta tavan takaa, miten mikin järjestetään, kun taas miehen ei katsota ymmärtävän asiasta mitään, eikä siis uhraamaan aikaansa järjestelyihin.²²⁷

Norjalla itsellään ei ollut naislähettiläitä, mutta Osloon oli saapunut peräti kolme naissuurlähettilästä ja heihin suhtauduttiin positiivisesti ja uteliaasti. Myöhemmin saapui vielä USA:n Frances Willis. Kolmikosta tehtiin juttukokoelma. *Naispuoliset suurlähettiläät Oslossa*²²⁸ paikallisessa *Morgenposten* lehdessä. Ensimmäisessä jutussa kerrottiin Jugoslavian ensimmäisestä naissuurlähettilästä: Stana Tomasevicista. Hänet myös valittiin juttusarjan aloittajaksi, koska hän oli ensimmäinen Osloon saapunut naissuurlähettiläs. Tomasevic oli entinen Tito partisaani²²⁹, joka ilmeni jo otsikossa. Häntä kuvailtiin nuoreksi, älykkääksi sekä keuhuttiin hänen kauniita tummia silmiään sekä ruskeita hiuksiaan. Erikoismaininnan sai myös täydellinen nauru. Juttu ei kuitenkaan ollut pelkästään pintapuolinen vaan siinä kerrottiin myös Tomasevicin henkilöhistoriasta sekä esimerkiksi hänen psykologian ja filosofian opinnoistaan.²³⁰

Toisena vuorossa esiteltiin Tyyne Leivo-Larsson. Juttu oli otsikoitu: ”*Jakkaralta*” *diplomaattiseen johtoon*²³¹ Haastattelussa suurlähettiläs kertoo, että Suomessa riittää

²²⁶ Aamulehti 10.9.1966.

²²⁷ Aamulehti 10.9.1966.

²²⁸ Alkuperäinen: Kvinnelige Ambassadører i Norge.

²²⁹ Tito eli Jugoslavian partisaanit olivat saksalaismiehitystä vastaan taistellut liike toisessa maailmansodassa. Tito oli Jugoslavian johtaja.

²³⁰ Morgenposten, 15.6. 1963.

²³¹ Alkuperäinen: fra "taburetten" til diplomatisk sjefsstol. Tulkintani on, että tässä viitattiin hänen pääministerin toimeensa.

päteviä naisia, ja että omat ansiot merkitsevät, eikä sukupuoli niinkään. Samalla hän kertoo, että hän itse oli Suomen ensimmäinen nainen suurlähettiläänä ja että Ruotsilla oli jo kolme ja että Tanskallakin oli kaksi naista maitaan edustamassa. Tässä jutussa ei kuvattu ulkonäköä kuten muissa kahdessa. Hänen kuitenkin kerrottiin vaikuttaneen iloiselta, vahvalta sekä turvalliselta kahvikuppinsa ääressä. Haastattelussa käydään hänen vaikuttavaa poliittista uraansa läpi.²³²

Kolmantena ja viimeisenä esitettiin Itävallan Johanna Monschein. Otsikko oli tällä kertaa: ”*Kasvoi Munchin, Ibsenin ja Bjornsonin kanssa*”. Hänen kuvailunsa lähti taas ulkonäöstä: hän oli viehättävä ja ”ladylike”. Jutussa keskityttiin muutoinkin naisten ulkonäön arviointiin. Itävaltaislähettiläs myös, kertoi, että Itävallassa naiset eivät ole niin itsenäisiä kuin Skandinaviassa.²³³ Heistä tehtiin samantyyppinen yhteisesittely myös Kvinner lehteen 8.4.1964.²³⁴

Vuosi suurlähettiläs uran jälkeen Leivo-Larsson kertoi Suomen Kuvalehdessä mietteittään sukupuolen vaikutuksesta diplomaatin työhön. Haastattelussa hän kertoi, että ei näe sukupuolella olevan väliä: ”diplomaattina menestyminen ei riipu sukupuolesta”, hän summasi varsin yksiselitteisesti. Hän myös mainitsi, että toivoi naisia jatkossakin nimitettävän suurlähettiläiksi. Tosin naisten tuli elää yksin hänen mielestään, vaikka olikin itse naimisissa. Hän näki juuri naimissa olon esteenä suurlähettilääksi asti etenemiselle.²³⁵

5.3 Rouva suurlähettilään sauna

Naisena ja suurlähettiläänä olemisen lisäksi paljon kohua herätti rouva Leivo-Larssonin sauna. Kun Oslon lähetystyöön saatiin lopultakin sauna ennen Kekkosen ensimmäistä valtionvierailua Norjaan, niin saunautinen sai enemmän palstatilaa kuin mikään muu seikka Tyyne Leivo-Larssonin Oslon aikana. Se aiheutti pienen kohun Norjassa, jossa epäiltiin, että sauna käytettäisiin siveettömiin tarkoituksiin, eikä se siksi sopisi hienostoalueelle.²³⁶ Osa norjalaisista taas koki saunomisen ja sitä

²³² Morgenposten, 22.6.1963.

²³³ Morgenposten 29.6.1963.

²³⁴ Kvinner, 8.4.1964, s.11.

²³⁵ SK 11.4.1966.

²³⁶ Pekkarinen (2014), s.84.

kautta suomalaiset alkukantaisina ja vieraina.²³⁷ Dagens Nyheter uutisoi 12.1.1961 miten naapurustoon on nousemassa sauna ”koristeeksi” ja naapureiden epäluulosta huolimatta saunahanke on saanut ”vihreää valoa”.²³⁸

Oslossa ei ollut saunaa ennen Suomen suurlähetystön pihalle rakennettua hirsisaunaa. Saunan tarpeellisuuden Tyyne Leivo-Larsson sai lopulta perusteltua presidentti Kekkonen valtiovierailulla. Kekkonen oli kuten Leivo-Larsson itsekin kova saunomaan. Saunasta kirjoitettiin laajasti niin Norjassa kuin Suomessakin. Alla muutama esimerkki uutisoinnista.

Maakansa²³⁹-lehti kirjoitti asiasta ivallisen uutisoinnin: ”*Tyynellekin sauna*”. Jutussa saunaa kutsutaan ”ilolaitokseksi”, Leivo-Larssonia ”polttomerkityksi skogilaiseksi” sekä ”sosialistiksi eli epämuodostuneeksi”. Suurlähettilään saunaa koskeva osuus päättyy:

Skogilainen sosialisti lieene leskisläisen²⁴⁰ mielestä sellainen ihminen, jota ei enää saunakaan saa puhtaaksi, joten on sula hulluus, että hänellä on oma sauna. Siispä tässä Tyynen sauna-asiassakin passaa käävätä Sukselaisen hallituksen politiikkaa.²⁴¹

Etelä-Suomen sanomat uutisoi: ”*Suomalainen sauna Osloon*”. Tässä jutussa kerrottiin, että sauna on arkkitehti Heikki Sirenin suunnittelema, ja että Suomi antaa Hruštševille samanlaisen saunan lahjaksi.²⁴²

Kuvaposti-lehdessä saunasta kerrottiin ihailevaan sävyyn: ”*Rouva suurlähettilään suomalainen sauna*”. Siinä kirjoitettiin, miten saunassa on ”eräitä erikoishienouksia” näitä oli muun muassa pastellinväriset lattialaatat sekä takkahuoneen ylelliset porsliinit. Näitä ylellisyystuotteita perusteltiin, sillä että sauna tuli toimimaan edustussaunana. Myös sitä painotettiin, miten kaikki on suomalaista ja Suomesta autoilla tuotua.²⁴³

²³⁷ Friberg (2003), s.483.

²³⁸ Dagens Nyheter 12.1.1961, s. 9.

²³⁹ Entinen Keskusta puolueen lehti.

²⁴⁰ SDP:n oikeistosiipi.

²⁴¹ Maakansa, 15.1.1961.

²⁴² Etelä-Suomen sanomat 29.1.1961.

²⁴³ Kuvaposti, 9.3.1961.

Sauna saatiin lopulta monen vuoden hartaan toivomisen jälkeen, mutta valitettavasti presidentti Kekkonen valtiovierailun ohjelma oli niin kiireinen, että Kekkonen pääsi käymään vain saunan takkahuoneen puolella. Leivo-Larsson muisteli saunajupakkaa Helsingin sanomien haastattelussa vielä juuri ennen eläköitymistään Oslostä:

Siitä saunasta kirjoitettiin enemmän oikeastaan kuin oli aihetta. Kyllähän sitä kieltämättä vastustettiin, yksi naapuri pelkäsi kai, että antaisin jonkinlaisia nudistisia näytöksiä ja kieriskelisin lumessa saunan jälkeen, toinen naapuri arveli tonttinsa hinnan alenevan, jos jokin sellainen kuin sauna ilmestyy Oslon hienostokaupunginosaan²⁴⁴.

Naisena ja suurlähettiläänä oleminen sekä sauna nousivat puhutuimmiksi aiheiksi mediassa nimitysuutisten jälkeen. Tyyne Leivo-Larsson näyttäytyi lehdistössä ristiriitaisessa valossa. Toiset lehtijutut olivat ihailevia ja naisia voimaannuttavia. Toisinaan häntä taas haukuttiin epäpäteväksi, rumaksi tai jopa ”epämuodostuneeksi”. Hänestä tehtiin pilakuvia läpi hänen uransa. Suurin osa uutisoinnista niin Suomessa kuin Norjassakin oli kuitenkin positiivista ja hänen suurlähettiläsuransa seurattiin kiinnostuneina molemmissa maissa.

²⁴⁴ HS 28.10.1965.

6. Johtopäätökset

6.1 Muurinmurtaja

Tyyne Leivo-Larsson kirjoitti itse naisista, jotta yhteiskuntaa rakentaneet naiset eivät unohtuisi ”niin kuin naisille usein käy”. Hän itsekkin oli jäänyt lähes unohduksiin kirjallisuuden parissa, mutta kun aloin kirjoittaa hänestä tutkielmaani ja keskustella ja kysellä hänestä muistoja itseäni vanhemmilta poliitikoilta ja diplomaateilta lähes kaikki muistivat hänestä jotain. Häntä ei oltu unohdettu. Hän kertoi itse, että ei kirjoita muistelmiaan, koska ei pitänyt ”omaa henkilööän” niin mielenkiintoisena.²⁴⁵ Hän kuitenkin eli monipuolisen ja erikoisen elämän ja hänen ”henkilönsä” vaikuttaa varmasti monen silmissä mielenkiintoiselta. Tyyne Leivo-Larssonin elämäkerta oli poikkeuksellinen siinä mielessä, että hän nousi köyhistä oloista päämäärätietoisesti ja myös monen onnekkaan sattuman seurauksena Suomen poliittiseen johtoon.

Myöhemmin hän tuli historiallisesti nimitetyksi ensimmäisenä naisena suurlähettilääksi hoitamaan Suomen ulkosuhteita naapurimaahan Norjaan. Nimitys tapahtui haastavassa kylmän sodan ajassa, kun toisen maailman sodan jälkeen maailma jakaantui idän ja lännen välisiin blokkeihin. Suomi pysyi puolueettomana suuren Venäjän ja lähelle laajenevan NATO:n ristipaineissa.

Tyyne Leivo-Larsson oli suurlähettiläänä Osllossa sekä Reykjavikissa. Norja ja Islanti eivät suinkaan olleet helpoimmat kohdemaat ensimmäiselle naissuurlähettiläälle vuoden 1958 yöpakkaskriisin ja vuoden 1961 noottikriisin jälkeen. Tilanteeseen toi jännitettä norjalaisten tekemät ilmatilaloukkaukset Pohjois-Suomessa.²⁴⁶ Jännitteisyyttä lisäsi että, Norja ja Islanti olivat jo tuolloin NATO-maita ja selkeästi lännen vaikutuspiirin katveessa. Norjan puolelta Suomeen suhtauduttiin pienellä epäilyksellä, sillä Suomen koettiin olevan Moskovan vaikutusvallan alaisuudessa. Suurlähettiläs vakuutti kuitenkin, että Suomen suhteet sekä Norjaan että Islantiin ovat hyvät. Suurlähettiläs sai kritiikkiä diplomaattikollegoiltaan siitä, että ei olisi ollut tarpeeksi hyvin perehtynyt kylmän sodan asetelmiin. Tämä ei kuitenkaan lähteiden valossa näytä olleen totta.

²⁴⁵ Päivän sanomat nro. 248, 1970.

²⁴⁶ Pekkarinen (2014), s.80.

Sisäpolitiikka oli kuitenkin suurlähettilään vahvinta alaa niin Suomessa kuin Norjassa ja Islannissakin. Etenkin Norjan sisäpolitiikka kiinnosti uteliasta naista, ja hän hyödynsi osaamisensa hyvin. Hän jopa ystävystyi Norjan pääministeri Gerhardseinin sekä ulkoministeri Halvard Langen kanssa.²⁴⁷ Toinen asemamaa Islanti jäi vähemmälle huomiolle, mutta sielläkin Leivo-Larsson vieraili kymmenisen kertaa suurlähettiläskautensa aikana.²⁴⁸

Elinympäristö Osllossa oli samaan aikaan monella tapaa vaikea, mutta antoi myös paljon Suomen ensimmäiselle nais-suurlähettiläälle. Tyyne Leivo-Larsson otti kaikki haasteet vastaan sen kummemmin valittamatta. Valittamisen sijaan hän tarttui toimeen. Aina se ei ollut miellyttävää, vaan hän joutui esimerkiksi puuttumaan lähetystön henkilökuntaan, niin että lähes koko henkilökunta sai vaihtua. Hän ei vaikuta ”tunteneen heikkoutta” sitten nuoruusvuosien, jolloin itsetuhoisuus ja romanttiset haaveet heiluttivat Leivo-Larssonin henkistä tasapainoa. Siitä tasaannuttuaan hän tuntuu olleen kylmän looginen ja itsevarma tekemissään ratkaisuisaan. Näin myös suurlähettiläänä ollessaan.

Oslon diplomaattipiireissä oli kolme muutakin naista edustustojen johdossa. Nämä neljä naista saivat muutoksen aikaan Norjan ulkoministeriön protokollassa ja he saivat keskenään sopia tiettyjä sääntöjä nais-suurlähettiläille kuten sen, kuinka hienosti minnekin juhlallisuuksiin pukeuduttiin.

Tyyne Leivo-Larsson toimi myös ”muurinmurtajana” tuleville naisille valtionhallinnon piirissä. Hän muutti ulkoasianhallinnon käytäntöjä ja näin ollen seuraavilla naisdiplomaateilla oli jo hieman helpompi työympäristö. Naisia alkoi tulla pikkuhiljaa 1960-luvun taitteessa myös Suomen ulkoasiainhallinnon alaisuuteen diplomaattiurille. Tyyne Leivo-Larssonin jälkeen vuorossa oli niin ikään Kekkosen lähipiiriin kuuluneen, Riitta Öron, nimitys suurlähettilääksi. Öro tuli virkamiesharjoittelijaksi ulkoasianministeriöön vuonna 1959. Eli hänestä tuli karriäridiplomaatti. Hän eteni urallaan aina suurlähettilääksi saakka. Nimitys suurlähettilääksi tapahtui vuonna 1974, kun Riitta Öro lähti Delhiin edustuston päälliköksi.²⁴⁹ Kaiken kaikkiaan virkanaisia, joilla oli mahdollisuuksia edetä

²⁴⁷ Friberg (2003), s.487.

²⁴⁸ Friberg (2003), s.489.

²⁴⁹ Soikkanen (2003), s.118.

ulkoministeriössä, oli 1960-luvun alussa kolme.²⁵⁰ Samalla vuosikymmenellä ”miehet antoivat periksi” ja naisia alkoi ilmestyä alalle yhä useammin. Vuosikymmenen lopussa virkanaisia oli jo yhdeksän. Naisten osuus ulkoministeriön johtopaikkojen palveluksessa oli jopa aikaansa nähden yllättävän pieni. Vain liike-elämän saralla tilanne oli yhtä epätasa-arvoinen.²⁵¹

Mittava poliittinen ura, ystävyys Suomen presidenttiparin kanssa, hyvät tukijoukot Norjan Työväenpuolueisen opposition parissa, kansainväliset harrastukset, laaja kielitaito sekä niin henkilökohtaiset kuin töiden tai politiikan kautta solmitut yhteydet ulkomaailmalle takasivat laajan ammattitaidon sekä kyvyn pärjätä ulko- ja turvallisuuspolitiikan hoitamisen parissa. Suurlähettiläs oli pätevä ja hoiti toimensa niin, että siitä ei tullut valituksia ylemmältä tasolta.

Työne Leivo-Larsson olisi tuskin pärjännyt kaikissa kohtaamisissaan haasteissaan suurlähettiläänä ilman kirkasta terävää älyään, laajaa yleissivistystään tai ilman paljon kehuttua karjalaista huumorintajuaan. Hän kohtasi läpi elämänsä lukuisia haasteita niin naisena kuin luokkanousun tehneenä ei-korkeakoulutettuna eliittiin kuulumattomana henkilönä. Hänen huumorinsa oli aina läsnä, kirjoitti hän sitten ”pienenä palvelijana” ”maanisälle” tai tulkitsi kritiikin rumuudesta olleen perusteltua ”hauska vilkku silmäkulmassaan”. Huumori on jotain, mikä nousi hänestä lähes aina esille eri lähteissä.

Suurlähettiläsura herätti paljon kiinnostusta lehdistössä juuri siksi, että ensimmäistä kertaa Suomessa oli ”rouva suurlähettiläs” herra diplomaatin sijaan. Tämä näkyi niin hyvässä kuin pahassa. Ennen nimitystä yleisöpalstalla arveltiin Työne Leivo-Larssonin olevan kykenemätön työhön jopa ”rumuutensa” vuoksi. Hänellä ei ollut tukenaan oikein muuta kuin huumori, usko johdatukseen sekä yhdenvertaisuuteen ja kiven kova itseluottamus. Se tuntuu riittäneen. Joskus hän kirjoitti itselleen muistiin: ” Minussa on kaksi vikaa: en juo enkä polta enkä ole seksikäs”.²⁵²

Kun muista Oslon naisdiplomaateista tehtiin juttuja, juuri heidän kauneuttaan keuhuttiin. Kun Leivo-Larssonista kirjoitettiin, häntä kuvattiin vahvaksi ja

²⁵⁰ Soikkanen (2003), s.118.

²⁵¹ Soikkanen (2003), s.119.

²⁵² TA, TLLA: pieni muistilappu kirjeiden joukossa. Työne Leivo-Larssonin kirjeenvaihtoa 1943-1960. 92, F1.

turvalliseksi. Leivo-Larssonin kohdalla näkee hänen elintilansa muodostuneen monenlaisissa ristipaineissa: naisena olisi tullut olla edes kaunis, diplomaattina korkeakoulutettu eliittiin kuulunut mies, vasemmistolaisena vaatimaton, vaimona nuori ja hedelmällinen, suomalaisena kansallisromanttinen ja niin edelleen. Hän oli teini-ikäisenä elänyt sisällissodan kauhut ja niistä lähtökohdista ilman edes taloudellista tukea noussut yhteiskunnan huipulle. Hän edusti työläistaustaisia ulkoministeriössä. Siellä heitä oli vain muutama prosentti.

Hän oli myös ensimmäisiä naisministereitä Suomessa. Leivo-Larsson myös nousi yhdeksi ensimmäisistä hallitusta koskaan johtaneista naisista ollessaan pääministerin sijaisena. Leivo-Larsson oli ristiriitainen henkilö, eikä mennyt mihinkään valmiiseen muottiin. Tämän päivän termein saattaisimme puhua intersektionaalisuudesta eli siitä, miten yksilön identiteettiä ja asemoitumiseen yhteiskunnallisissa valtasuhteissa vaikuttavat sukupuolen lisäksi monet muutkin erot, kuten yhteiskuntaluokka, ikä, etninen tausta ja seksuaalinen suuntautuminen. Leivo-Larsson pärjasi ristipaineissa hyvin ja teki naisena yhden merkittävimmistä 1900-luvun alun ja puolivälin poliittisista urista Suomessa.

Suurlähettiläs Leivo-Larsson kirjoitti lähtiessään Oslost:

En aio ilmottautua työttömäksi enkä istua puiston penkillä puluja ruokkimassa. Ei työ tekemällä lopu, mutta katselen ensin hieman ympärilleni. Sosiaalidemokraattinen naisliitto on aina ollut lähellä sydäntäni, katsotaan nyt jos ne siellä tarvitsevat minua. Mutta avantoon hyppään heti kun tilaisuus tulee, me avantouimarit olemme sellaisia. Ja muuttopuuhien päätteeksi täällä olen järjestänyt saunaillan torstaina...²⁵³

Suurlähettiläsuran jälkeen Tyyne Leivo-Larsson toimi kansanedustajana vuoteen 1970 saakka. Hän kuoli Helsingissä 1.8.1977 rikkaan, monimuotoisen ja uraauurtavan elämän päätteeksi.

²⁵³ HS 28.10.1965.

Lähteet ja kirjallisuus

Arkistolähteet

Kansallisarkisto (KA), Helsinki.

Tyyne Leivo-Larssonin arkisto (TLLA).

Päiväkirjoja (1918-1924). C11a. Arkistoyksikkö 2.

Työväen Arkisto (TA), Helsinki.

Tyyne Leivo-Larssonin arkisto (TLLA).

Lehtileikkeitä 1951-1977. 92, U1.

Tyyne Leivo-Larsson, henkilötietoja ja haastatteluja
1958-1974, 92/ H1.

Tyyne Leivo-Larsson, henkilötietoja ja haastatteluja
1951-77, 92/H2.

Tyyne Leivo-Larssonin kirjeenvaihtoa 1943-1960. 92, F1.

Tyyne Leivo-Larssonin kirjeenvaihtoa 1961-1964. 92, F2.

Tyyne Leivo-Larsson puheita 1958-1969, H7.

Työväen muistitieto

10158 Sos.dem. naisvaikuttajat ja kansanedustajat 1960-
1970. Sarjan tunnus: TMT 303:303.

Säilytysyksiköntunnus: 303.

Ulkoministeriön Arkisto (UMA), Helsinki.

HV-kirjeet Oslo; Leivo-Larsson.

Nimitystiedot, henkilökansioista: 5 F Leivo-Larsson, Tyyne.

Raporttisarjat: 5 C 4 Oslo.

Norjan suurlähetystön verkkosivut:

https://finlandabroad.fi/web/nor/ajankohtaista/-/asset_publisher/TV8iYvdcF3tq/content/tyyne-leivo-larsson-oli-suomen-ensimmainen-naissuurlahettil-1/384951 2.2.2019.

Ulkoministeriön verkossa oleva esitys diplomaattien rekrytoinnista:

https://www.slideshare.net/UM_Eurooppatiedotus/ulkoasiainministerin-rekrytointi

3.4.2019.

Urho Kekkosen Arkisto (UKA).

1:29 Kirjeenvaihtoa, 1957 A-L.

1:33 Kirjeenvaihtoa, 1958 A-Ö.

Valtioneuvoston ulkoasiainvaliokunnan pöytäkirjoja
1957-1958. 21/53.

Pohjoismaat 1950-1962. 21/48.

Painetut lähteet

Jouhki, Henna: Naisen on vastuu: Tyyne Leivo-Larssonin poliittinen toiminta vuoteen 1958. Helsingin yliopisto. Helsinki 2007.

Piironen-Honkanen, Marja (toimittanut): Sosialidemokraattiset Naiset Suomen hallituksessa ja eduskunnassa 1907-1996. Tummaavuoren kirjapaino. Vantaa 1996.

Österberg, Eva (1996): Individien i historien. En (o)möjlighet mellan Sartre och Foucault. Teoksessa Det roliga börjar hela tiden: festkrift till Kjell Peterson. Clio- Den historiska Bokklubben. Tukholma 1996.

Nuorteva, Jussi, and Tuire Raitio: Ulkoasiainhallinnon Matrikkeli 1918-1993: 1. Ulkoasiainministeriö. Helsinki 1993.

Lehdistö

Aamulehti	1966.
Dagbladet	1963.
Dagens Nyheter	1961.
Etelä-Suomen sanomat	1961.
Helsingin sanomat (HS)	1958-1974.
Kuvaposti	1961.
Kvinner	1964.
Maakansa	1961.
Morgenposten	1963.
Nainen ja Elämä	1958.
Suomen kuvalehti (SK)	1958.
Päivänsanomat	1958-1966.
Urd	1958.

Kirjallisuus ja artikkelit

Favorin, Martti: P. J. Hynninen. Teoksessa: Mansala, Arto ja Suomi, Juhani (toimittaneet) (2003). Suomalainen diplomaatti: Muotokuvia muistista ja arkistojen kätöistä. Gummerus, Jyväskylä 2003, s.152-181. Favorin (2003).

Friberg, Ralf: Tyyne Leivo-Larsson. Teoksessa: Mansala, Arto ja Suomi, Juhani (toimittaneet) (2003). Suomalainen diplomaatti: Muotokuvia muistista ja arkistojen kätöistä. Gummerus, Jyväskylä 2003, s.468-497. Friberg (2003)

Kankimäki, Mia (2013). Asioita, jotka saavat sydämen lyömään nopeammin. Kustantaja: Kustannusosakeyhtiö Otava. Helsinki 2013. Kankimäki (2013).

Kurjensaari, Matti (1960). Jäähyväiset 1950-luvulle. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki. Kurjensaari (1960).

Lahtinen, Anu (2018): Sukupuolen teoria ja historia. (Engl. Gender theory and history). Teoksessa: Menneisyyden rakentajat. Teoriat historiantutkimuksessa. (Engl. Theories in Historical Research.) Eds. Matti O. Hannikainen, Mirkka Danielsbacka & Tuomas Tepora. Gaudeamus, Helsinki 2018, 183-195. Lahtinen (2018).

Leivo-Larsson, Tyyne (1970). Elämässä tapaa ja tapahtuu. Weilin+Göös. Helsinki 1970. Leivo-Larsson (1970).

Leskelä-Kärki, Maarit (2017). Toisten elämät, kirjoituksia elämäkerroista. Maarit Leskelä-Kärki ja Avain. BTJ Finland Oy, Vantaa. Viro 2017. Leskelä-Kärki (2017).

Moring, Anna (toimittanut) (2006). Sukupuolen politiikka, naisten äänioikeutta 100 vuotta Suomessa. Otava. Helsinki 2006.

Nuorteva, Jussi ja Raitio, Tuire (toimittaneet). Ulkoasiainhallinnon matrikkeli 1918-1993. Valtionpainatuskeskus/ Arvi A. Karisto Oy. Mikkeli 1993.

Pekkarinen, Jussi (2014). Kuninkaallisen tammen suojassa: Suomen Oslon suurlähetystön historia. Hai. Saarijärvi 2014.

Shields, Carol (1994). Kivipäiväkirjat. Alkuperäinen. Hanna Tarkan suomenнос. Otava. Helsinki 2010. Shields (1994).

Skog, Emil (1971). Emil Skog: Sosialisti ja patriootti muistelee. WSOY. Porvoo 1971. Skog (1971).

Soikkanen, Timo (2003), Presidentin ministeriö. Ulkoasiainhallinto ja ulkopolitiikan hoito Kekkosen kaudella, I osa 1959-1969. Karisto. Hämeenlinna 2003. Soikkanen (2003).

Sulkunen, Lähteenmäki & Korppi-Tommola (2008). Suomen eduskunta 100-vuotta.4. Naiset eduskunnassa. Edita. Helsinki 2006

Sähköiset lähteet

Eduskunnan verkkosivut:

<https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/910942.aspx#> 12.11.2018.

Punavankileirien kuolleiden luettelot:

http://vesta.narc.fi/cgi-bin/db2www/sotasurmaetusivu/Tammisaarenvankileiri_0

http://vesta.narc.fi/cgi-bin/db2www/sotasurmaetusivu/Lappeenrannanvankileiri_0

21.12.2018.

Pohjoismaiden neuvoston verkkosivut:

<https://www.norden.org/fi/pohjoismaiden-neuvosto> 3.3.2019.

Valtioneuvoston ministeriverkkosivut:

<https://valtioneuvosto.fi/hallitukset/ministeri/-/m/tyyne-leivo-larsson> 2.2.2018.